

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Σεπτεμβρίου 1897.

Μεγαλεσίματα!

Τῇ ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις καὶ γυμνασίοις ἑαυτοῦ διδασκτικὰ μαθήματα τὸ πρῶτον ἐκανενοῦθησαν, κατὰ τὴν Διατάγματος τῆς 31 Δεκεμβρίου 1836, δι' οὗ καὶ ἄλλως ἢ μίση ἔτην ἐκπαίδευσις διοργανώθη. Ἐποῦ δὲ τὸ αὐτὸ διοργανώσις τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ γυμνασίων ἐξελκυσθεῖσιν καὶ νῦν στηρίζομένη κατὰ τὸ πλείστον ἐπὶ τοῦ Διατάγματος ἐκείνου, τὰ μαθήματα αὐτῶν πολλὰκις διαμεγαλύνθησαν. Ἐκ πάντων αὐτῶν ἐκανενοῦθησαν ἄλλως ἢ ὡς τὸ πρῶτον διὰ τοῦ πρώτου ἐκείνου διατάγματος ὤρισθησαν.

Ἐκ πάντων τούτων τῶν νεωτέρων Διατάγματων ἡρόδοτον ἐκένη ἐμφαίνουσιν ἐν τῇ ἐλλογῇ καὶ κατανοήσει διδασκτικῆς ὕλης δύο μέληματα. τὸ τῆς 2 Σεπτεμβρίου 1867 καὶ τὸ τῆς 23 Ἰουνίου 1884. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐξ, πλὴν μόνου τοῦ νεωτέρου ἀπὸ 23 Ἀύγουστου 1896, διὰ διδασκτικῆς ἐν ἑαυτοῖς εἰσάγαγον τινας ἀκινετομίας, αἱ καὶ ἀνεμπερίσθησαν διηκουσάντων ἀναγκαῖα, καὶ ἴσως ἔσσαν τοιοῦται δὲν ἐγώουσαν οὕτω βλάβειν, οὐδ' ἴσσαν οὕτω σέβασαι, ὅσον αἱ διὰ τῶν δύο ἐκείνων προτερον μεγεμαλύνθησαν Διατάγματα ἐπενευθίσαι.

Περὶ τοῦ νεωτέρου τῶν προγράμματος, τοῦ ἀπὸ 23 Ἀυγούστου 1896, οὐδ' ἔτι ἐλέγηται περὶ τῶν πλείστον προγραμμάτων δυνάται τις δυστυχῶς νὰ εἰπῇ. Τούτο, ἐν οἷς ἐκινετομῆσιν, ἐν πᾶσι σφειδὸν ἡσθόγησαν ὅπως τοῦ διδασκτικῆς ἔρθου ἄλλὰ καὶ ἐνθα ἀγαθὴν τινα κινετομίαν εἰσάγαγον, ἢ ταῦτες εἰσάγαγον ἔγνεον ἐν πολλοῖς κατὰ τρόπον τοιοῦτον, ὥστε τὸ ἐν αὐτῇ ἀγαθὸν ὅπως ἐμεινέσθαι, γὰρ ἄλλον μετετρέψαι εἰς τὸ ἀντίθετον. Ἐν τῆσι δὲ τὸ περὶ οὗ οἱ λόγους πρόγραμματα ἔμειναν ἐν πολλοῖς στασιμῶν, συμπεριλαμβανόμενα καὶ οὐκ εὐλαῖα πλημμελήματα τῶν προγενεστέρων αὐτοῦ, ἅτινα πάλαι μὲν ποτε ἴσσαν δεικνυομένη ἀπὸ τῶν κατὰ τὸ ἄλλο χρόνον ἐκείνων καταστασῶν τῆς διδασκτικῆς, νῦν δ' ὀδυρμῶδες τυγχίνουσιν ἀνεκτῆ, καθόσον ὕσονται καὶ ἄτων τῶν κινετομάτων ἀπαιτήσεων τῆς νεωτέρας διδασκτικῆς.

Τὰς κρίσεις μου ταύτας ἀναγὰ διὰ τῶν ἐξῆς πλημμελημάτων:

Τὸ μόνον διδασκτικῶς ὀρθὸν καὶ πραγματικῶς δυνατὸν εἶναι ἡ συστηματικὴ διδασκαλίαι τῆς συντάξεως ξένων γλωσσῶν ν' ἀρχῆται, ὅταν ἀσφαλῶς καὶ μεθυσθῶν ἐντυπωθῆ εἰς τοὺς μαθητὰς τὸ τυπικὸν αὐτῶν. Τὸ πρόγραμμα τοῦ 1896 παρὰ τὴν διδασκτικὴν ταύτην ἀρχὴν ὤρισεν ἵνα ἡ συστηματικὴ διδασκαλίαι τῆς ἑλληνικῆς συντάξεως ἀρχῆται ἐν τῇ β' τοῦ ἑλληνικοῦ τάξει, ὅλα δὲ ἐν τῇ γ' τάξει δὲν εἶναι δυνατὸν οὐδ' ἢ τοῦ ὄραλου τυπικοῦ ἀσφαλῶς καὶ βε-

βαια ἵπο τῶν μαθητῶν πρόστασις νὰ ἐγγυστελεσθῆ, ὅταν μελίστα ἕλθαι ὅσα διατιθένται ὑπὲρ τοῦ τυπικοῦ τούτου τῆς γραμματικῆς, ἐν τῇ τάξει γίνεταί ἡ διδασκαλίαι αὐτοῦ. Τούτο δὲ καὶ γίνεταί ἐν τῷ τελευταίῳ προγράμματι, καθ' ὃ τρεῖς ὅσοι ὀρίζονται ὀρτα ἐν τῇ α' τοῦ ἑλληνικοῦ τάξει διὰ τῆς διδασκαλίαι τοῦ ὄραλου τυπικοῦ.

Κατὰ τὴν κινετομίαν λοιπὴν ταύτην τοῦ περὶ οὗ οἱ λόγους προγράμματος ἐξ ἀνάγκης γαλλικῆς ἢ συστηματικῆς τῶν τυπικοῦ διδασκαλίαι, ἀπὸ στερομένη τῆς ἀναγκαίας βέβαιως καὶ προσποθίσεως, τῆς ἀσφαλῶς καὶ βεβαίας ὑπὸ τῶν μαθητῶν γλωσσῶν τοῦ τυπικοῦ. Καὶ τούτου δὲ ἡ ἀσφαλῶς γλωσσῶν παρεμποδίζεται διὰ τὴν διάταξιν τοῦ ἐν ἰσχύϊ προγράμματος, περὶ ἧς νῦν οἱ λόγους, καθόσον ἡ τῶν μαθητῶν δικαιοκατ' αὐτὸ νῦν μὲν (διὰ τῆς ἰσομάκδος) στρέφεται εἰς τὸ τυπικὸν τῆς ἀπικτῆς διαλέκτου. ἄλλοτε δὲ (ἑτέρως δύο τῆς ἐξῆς τάξεως ἡμέρας) ἀπὸ τούτου ἀποστρέφεται εἰς τὴν συντάξιν τῆς ἀπικτῆς διαλέκτου. οὕτω δὲ καὶ τῆς συστηματικῆς ἢ ἀσφαλῶς γλωσσῶν παρεμποδίζεται καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον, διὰ τὴν παρελλήλων ὅλα δὲ διδασκαλίαι καὶ τοῦ τυπικοῦ.

Ἐκτὴ γίνονται καὶ περὶ τῆς λατινικῆς γραμματικῆς ἐν τῇ α' τάξει τῶν γυμνασίων, ἐν ἧ κατὰ τὸ ἐν ἰσχύϊ πρόγραμμα παρελλήλων πρὸς τὴν διδασκαλίαι τοῦ λατινικοῦ τυπικοῦ ἔμειναι καὶ ἡ τῆς λατινικῆς συντάξεως.

Συστηματικῶς λοιπὸν ἐν τῇ γραμματικῇ διδασκαλίᾳ τῶν δύο κλασικῶν γλωσσῶν εἰσάγαγον διὰ τοῦ προγράμματος τοῦ 1896 ἡ διασπῆσις διελκιστοῦ ἀποκινετομῆσιν, καὶ ταῦτα καθ' οὓς χρόνον ἐν τῇ διδασκτικῇ θεωρίᾳ καὶ πράξει τὸ κύριον μὲν ζήτημα εἶναι τῆς συγκανθρώσεως καὶ συνδύσεως οὗ μόνου τῶν διαφόρων κλασικῶν μαθημάτων τινος πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ καὶ τῶν διαφόρων μαθημάτων πρὸς ἀλλήλα, ζητεῖται δὲ. ἐν τῇ σύγχρονος διδασκαλίᾳ πολλῶν περιορίζεται, ὅσον οὖν τῇ, μετακτερομένη εἰς διαδοχικὴν τῶν πολλῶν οὐμῶν διδασκαλίαι.

Πρὸς τὴν θεμελιώδη ταύτην τῆς νῦν διδασκτικῆς ἀρχῆν καὶ ἐν τῇ οὐκ εὐλαῖα ἀνιστορεῖται τὸ ὑπὸ ἑσφαλῶν προγράμματα. οὕτω προελπίου περὶ τῆς εἰς ἐκίστην τάξιν κτανενομῆς τῶν ἑρμηνευτῶν ἑλλήνων καὶ λατίνων συγγραφοῦν, παρατρέφεται ὅτι εἰς πολλὰς ἐξ αὐτῶν ἀνευ ἀναγκῆς ἀναγκαστικῆς ἢ παρελλήλων ἑρμηνείαι τριῶν, τεσσάρων ἢ καὶ πέντε συγγραφοῦν. π.χ. ἢ ἀπὸ τοῦ α' ἐξάρχοντο τῆς πρώτης τάξεως τοῦ γυμνασίου αἱ μαθηταὶ ἴδει κατὰ τὸ περὶ οὗ οἱ λόγους πρόγραμμα ν' ἀσφαλῶνται ἅμα περὶ τρεῖς συγγραφεῖς, δύο ἑλλήνων καὶ ἑνα λατίνων ἐν τῇ δευτέρῃ καὶ τρίτῃ οὕτοι ἀνέρχονται εἰς τέσσαρας, ἐν δὲ τῇ τετάρτῃ ὀρθάνουσι πέντε. Ἄλλὰ τὸ κακὸν δὲν περιορίζεται ἐνταῦθα, ἀνάγκη νὰ προστεθῶσι καὶ τὰ ἐν ἐκίστῃ τάξει ἑρμηνευόμενα γαλλικὰ

κείμενα, ὅτι ἐν μὲν τῇ α' τάξει οἱ μαθηταὶ ἀσχοιοῦνται κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ 1896 περὶ τέσσαρας ἄμα συγγραφάς, ἐν δὲ τῇ β' καὶ γ' περὶ πέντε καὶ ἐν τῇ δ' περὶ ἕξ.

Διὰ τῆς τριακίδεως διατάξεως τῆς ἐρμηνείας καθόλου δὲν εἶνε δυνατόν ἡ σύγκρισις πολλῆ καὶ ταραχῇ ἐπέρχεται: εἰς τὴν διάνοιαν τῶν μαθητῶν, καθόσον δὲν ἐπιτρέπεται εἰς αὐτοὺς ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ν' ἀσχοιοῦνται περὶ ἐλαχίστους συγγραφάς καὶ νὰ ἐξοικειώωνται πρὸς τὴν γλώσσαν καὶ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν, ἀλλὰ τοιαύτην ἐπιβάλλεται εἰς αὐτούς, ἄμα γενομένου ἐλαχίστου τμήματος τούτου τοῦ συγγραφῆς, νὰ καταλήψωσι μὲν αὐτὸν, νὰ στραφῶσι δὲ πρὸς ἄλλοι, ἵνα μετὰ βραχυῖαν καὶ τούτου ἀπογενοῖσι ἐπανελλθῶσιν εἰς ἐκείνον, βίξ οὕτω μεταγόμενοι ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην διάφορον σφαῖραν νοημάτων καὶ κατ' ἀκολουθίαν συστηματικῶς παιδαγωγούμενοι εἰς τὴν ἐπιπολιότητα.

Καὶ ταῦτα πάντα διατάχθησαν παρ' ἡμῖν, καθ' ὃν χρόνον τὰ γυμνασιακὰ προγράμματα ἄλλης χώρας, ἐγούσης τὴν σύμμερον τὴν ἡγεσίαν ἐν τοῖς ἐκπαιδευτικῶσι ζητήμασι, ὀρίζουσιν, ἵνα ἐν γένει ἀποφεύγεται ἡ παράλληλος ἐρμηνεία λατινοῦ πᾶσθι συγγραφῆς καὶ ποιητοῦ, ὡς οὐχὶ ἀξιοσυστάτως καὶ ἄλλως καὶ ἵνα μὴ περὶ τοῦτον ἄμα καὶ περὶ ἐκεῖνον διασπαζῆται ὁ νόος τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ συγκεντρῶται ἐν μὲν περὶ τοῦτον, εἴτα δὲ περὶ ἐκείνου ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἡ προσοχὴ αὐτῶν καὶ ἡ διάνοια. Οὕτω πως μόνον οἱ συγγραφῆς δύναται νὰ ἐμπούσῃσι βαθεῖαν αἰσθῆσιν εἰς τοὺς αναγινώσκοντας καὶ νὰ μορφώσῃσι μὲν διὰ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, νὰ προφύσῃ δὲ τὴν δεξιότητα τῶν μαθητῶν περὶ τὴν γλώσσαν, ἥς αὐτοὶ γράφοντες ἐπισηκῶντο γρῆσιν.

Ἄλλο σημεῖον, ἐν ᾧ τὸ ἐν ἰσχυρί προγράμμα τῶν ἡμετέρων γυμνασίων ἀντικρως ἀντιφασκεῖ πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς συγκεντρώσεως, εἶνε ἡ πρώτη διδασκαλία τῶν ξένων γλωσσῶν. Ἡ ἰδέα τῆς συγκεντρώσεως ἀπαιτεῖ, ἵνα κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν στοιχείων πᾶσι ξένων γλωσσῶν μὴ ὀρίζονται ἰδίαι ὥραι γραμματικῆς καὶ ἰδία ἀνάγκωσι, ἀλλὰ πᾶσα ἐκείνη ἡ διδασκαλία συγκεντρῶται περὶ τὴν ὕλην τῆς ἀναγνώσεως. Ἄλλ' ἐν τούτοις τὸ ἐν ἰσχυρί προγράμμα ὀρίζει ἐν τῇ γ' τάξει τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ τῇ α' τοῦ γυμνασίου χωριστὰ μίαν ὥραν διὰ τὴν γραμματικὴν τῆς λατινικῆς καὶ γαλλικῆς γλώσσης καὶ τὴν ἄσκησιν εἰς ταύτην, δύο δὲ ὥρας διὰ τὴν ἀνάγνωσιν.

Ἡ διάταξις αὐτὴ καταρωρᾷ τοὺς συντάκτας τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος προγράμματος πρὸς τοὺς ἄλλοις ἀγνοοῦντας τέλος καὶ τοῦ διδασκτικοῦ νόμου, ὅστινες πρέπει νὰ διέπωσιν τὴν πρὸς τελείαν ἐντύπωσιν διδασθέντος τμήματος οἰουδήποτε μαθήματος ἐπανελλήψιν καὶ τὴν εἰς αὐτὸ τῶν μαθητῶν ἄσκησιν. Ἀμφοτέρω πρέπει νὰ γίνονται ἐνωρὶς ἴαν, ἐφ' ὅσον δυνατόν: οἱ κειροὶ μάλιστα τῆς ἀσκήσεως οὐ μεινοῦσι. Καὶ ὅμως κατὰ τὴν μνημονεῦσιν διατάξιν τοῦ ἐν ἰσχυρί προγράμματος, καθ' ἣν μία καθ' ἑβδομάδα διὰ ὥρα ὀρίζεται διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς λατινικῆς καὶ γαλλικῆς γραμματικῆς, θὰ συμβαίνει ὅτι μὲν ἡ ἐπανελλήψις πρὸς τὴν τελείαν ἐντύπωσιν διδασθέντος τμήματος νὰ ἐρχεται ὀκτώ ὄλας ἡμέρας μετὰ τὴν διδασκαλίαν, ὅτι δὲ ἡ ἄσκησις ν' ἀκολουθῆ μετὰ τοσαύτας ἐπίσης ἡμέρας τὴν τελείαν ἐντύπωσιν. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει κατὰ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πρόγραμμα καὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἀριθμητικῆς, καθόσον καὶ ἐν ταύτῃ διατάσσεται χωριστὰ μίαν ὥραν πρὸς λύσιν ἀριθμητικῶν προβλημάτων, ἐνῶ καὶ ἐν τούτῳ τῷ μαθηματικῷ ἡ ἄσκησις πρέπει νὰ ἐρχεται εὐθὺς μετὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ ἐντύπωσιν καὶ τοῦ ἐλαχίστου τμήματος αὐτοῦ.

Ἀντιπαιδαγωγικῶς ὄλας καὶ μέχρι τοῦ παραδόξου ἐξινοῦμενα εἶνε καὶ τὰ διατακτόμενα ὑπὸ τοῦ προγράμματος

τοῦ 1896 περὶ τῆς ἀπομνημονεύσεως νεοελληνικῶν ποιημάτων. Κατὰ ταῦτα οἱ μαθηταὶ ἐκίστης τάξεως τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου ὀφείλουσι νὰ ἀπομνημονεύσῃσι, μετὰ ἑλπίαν αὐτῶν βεβαίως κατανοήσῃσι, κατ' ἔτος 35—45 ποιήματα, καὶ δὴ ἐν μὲ μόνῃ καθ' ἑβδομάδα ὄρα. Ἡ διάταξις αὕτη εἶνε πρῶτον ἀνεφάρμοστα, διότι μία ὥρα καθ' ἑβδομάδα σημαίνει 32 ὄρας καθ' ὅλον τὸ σχολικὸν ἔτος, ἐν 32 δ' ὄρασι εἶνε τὴ ἀδύνατον νὰ κατανοηθῶσι καὶ ἀπομνημονεῦσθαι 35—45 ποιήματα, ἵνα παραλίπωμεν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπανελλήψεως τῶν ἀπομνημονεῦσθαι ποιημάτων, ἥτις ἐργασίᾳ ἀπαιτεῖται καὶ αὐτῇ ἰδίῳ χρόνῳ. Ἄλλὰ καὶ δυνατὴ ἂν ὑποτεθῆ ἡ ἐκτέλεσις τῆς διατάξεως ταύτης, εἴνε αὐτὰ καὶ καθ' ἑαυτὴν ἀντιπαιδαγωγικῆ, καθ' ὅσον ἡ ἀπομνημονεύσις τοσοῦτων ποιημάτων, χρόνον πολλὸν ἀπαιτοῦσα, ἢ θὰ ἀραφῆ τοῦτον ἀπὸ τῶν ἄλλων μαθημάτων, ἢ σφόδρα καὶ καθ' ὑπερβολὴν θὰ ἐπαφῆν τοὺς μαθητὰς, ἐκότερον δὲ τούτων διδασκτικῶς καὶ ὑγιεινῶς ἀποτον. Καὶ ἡ ἐκλογὴ δὲ τῶν ἀπομνημονεῦσθαι ποιημάτων εἶνε οὐχ ἥτιον παραδόξος. Τὰ πλείστα αὐτῶν εἶνε ὄλας ἀνάρμοστα εἰς τὴν ἡλικίαν τῶν μαθητῶν τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ πολλὰ κατώτερα τῆς διανοητικῆς αὐτῶν ἀναπτυξέως, προσήκοντα τὸ πολὺ μόνον εἰς μαθητὰς τῶν κατωτέρων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ἢ καὶ τοῦ νηπιαγωγείου. Ἄλλα δ' οὕτως ἀνάγκη λόγου ἔχουσι τὸ περιεχόμενον, ὅστε δὲν ἀξίζει οὐδ' ἐν νηπιαγωγείῳ νὰ δαπανητῶν χρόνος εἰς τὴν ἀπομνημονεύσιν αὐτῶν.

Ἐλλεῖψιν οὐ μόνον παιδαγωγικῆς μορφώσεως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐλαχίστης λογιστικῆς δεξιότητος τῶν συντακτῶν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος προγράμματος μνησίου τραυῶς καὶ τὰ διατακτόμενα περὶ τὸν συνθεσιν καὶ τῶν κληθέντων γραπτῶν ἐν παντὶ μαθηματικῶν γυμνασμάτων. Οὕτως ἀβρόα καὶ οὐδενὶ ζῆν νῶ συνεροήθησαν καὶ γραπτῶν τῶν μαθητῶν ἐργασίαι, ὅστε οὐτε εἰς τοὺς μαθητὰς, καὶ σφόδρα καταπονεμένοι, ἐπαρκεῖ ὁ χρόνος πρὸς σύνταξιν καὶ καταγραφήν τῶν ἐργασιῶν ἐκείνων, οὐτε εἰς τοὺς διδασκοντας πρὸς τὴν ἀκριβῆ οἰκίᾳ διερωθῆσιν τῶν πλημμελημάτων καὶ τὴν ἐπίσπιν τῆς τάξεως ἐπιμελῆ ἐξελεγχῆν αὐτῶν. Καὶ ὅμως ἀνευ τῶν δύο τούτων πᾶσα γραπτῶν ἐργασίᾳ οὐ μόνον δὲν ὀφείλει, ἀλλὰ καὶ μείσθην ζημίαν προσέειν, ἄτε δίδουσα ἀσφαρῆ πρὸς σφραζαν ἐντύπωσιν ἐσφαλμένων. Ἴνα συμπληρωσῶμεν τὴν ἐν τῶν γραπτῶν ἐργασίῳν, ἀλογίστως διατακτόμενην, προκύπτουσαν ζημίαν, ἀνάγκη νὰ ἔχομεν πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὸν χρόνον, ἐν αὐτῇ ἀραιροῦσιν ἀπὸ τῆς λοιπῆς διδασκαλίας καὶ διὰ τὸ καθ' ὑπερβολὴν συχνὸν αὐτὸν καὶ διὰ τὴν ἀνάγκην ἐπανελλήψεως, γυμνοῦμεν πρὸ πινῶν ἐξ αὐτῶν, δηλαδὴ πρὸ τῶν γραπτῶν ἐν ἐκίστῳ μαθηματικῶν γυμνασμάτων. Σημειοῦσθαι δὲ ὅτι αἱ ad hoc γινόμεναι δι' ἐξέτασιν ἐπανελλήψεως πολλῶν ἄμα μερῶν μαθημάτων τινος οὐδεμίαν σχεδὸν ἔχουσι διδασκτικὴν σπουδαιότητα: διότι κατὰ ταύτας οἱ μαθηταὶ ἐπιτορχᾶνται καὶ ἐξ ἐπιπολῆς ἀπομνημονεύσις πληθὺν τινα γραπτῶν, αἰτίνας καὶ ἀπόλλυνται εἴτα συνήθως μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐξετάσεως μὴ ἥς ταχύτητος ἀπεμνημονεῦσθαι, ἢ τὸ πολὺ ἀποτελοῦσι κερκτικῶν νεκρῶν γνῶσεων.

Ἄλλ' ἱκανὰ περὶ τῶν γραπτῶν ἐργασιῶν, ἐν αἷς μόνον τὰ γονδροεῖδι παιδαγωγικὰ πλημμελήματα ἐπεξερίσθη νὰ ἐλλέξω, ἵνα νῦν μεταβῶ εἰς ἄλλα πλημμελήματα τοῦ προγράμματος τοῦ 1896. Ἐν τῷ μαθηματικῷ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν εἰς στενὸν κομῶδι περιεργαγε τοῦτο τὸν κυριώτατον κλάδον τῆς ὄλας διδασκαλίας τῶν ἑλληνικῶν, τὴν ἐρμηνείαν τῶν συγγραφῶν. Ἐκ τῶν δώδεκα ὡρῶν τῆς ὄλας τῶν ἑλληνικῶν διδασκαλίας ἐν τῷ γυμνασίῳ ὀρίζει τὸ ἐν ἰσχυρί πρόγραμμα μίνοι ἀνὰ τέσσαρας ἐν ἐκίστῃ τάξει καθ' ἑβδομάδα ὄρας, ἢ καὶ

τρεις ἐν ταῖς δυσὶ κατωτέραις διὰ τὴν ἐρμηνείαν, ὥστε 8, ἢ 9 ὥραι δαπανῶνται ὑπὲρ μαρῶν τῆς ὅλης ἐλληνικῆς διδασκαλίας πενήτησιν τοῦ κυρίου ταύτης τμήματος. Δαπανῶνται δ' ἀσπῶς ὅλος καὶ παρὰ τὰς κρατούσας τὴν σήμερον διδασκαλικὰς δοξασίας ὁ πλείων τοῦ χρόνου τούτου εἰς τὴν ἐπιπροσθῆναι καλουμένην ἀνάγνωσιν ἐλλήνων συγγραμμάτων καὶ εἰς τὴν γραμματολογία. Ἡ πρώτη κοινῶς παρὰ πάντων καταδικάζεται νῦν ὡς οὐκ ἰσχυρὸν ἀλυσιτελεῖς, ἀλλὰ καὶ ὡς βλαβερὰ, ἀπὲ ἐπιρροῦσα τοὺς μαθητάς εἰς τὴν ἐπιπολιτικότητα. Τοῦτο δὲ τοσοῦτο μᾶλλον παρ' ἡμῶν γίνεται, ὅσοι οἱ συγγραφεῖς οἱ ἐπιπροσθῆναι ἀναγινωσκόμενοι εἶνε εἰς τοὺς μαθητάς ἄγνωστοι κατὰ τὸ πλείστον καὶ τὸ πρῶτον προβιβάζονται αὐτοῖς εἰς ἀνάγνωσιν. Ἐπίσης τὴν σήμερον καταδικάζεται τὸ μῆθημα τῆς ιστορίας τῆς φιλολογίας, διδασκόμενον ὡς χωριστὸν τῆς ἐρμηνείας μῆθημα ἐν ἰδίαις ὥραις καὶ μάλιστα δύο καὶ ἑβδομάδα, αἰτίνας ἀφορροῦνται ἀπὸ τῆς ἐρμηνείας, ὡς συμβαίνει ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος προγράμματος. Εἶνε δ' οἱ λόγοι τοῦ προγράμματος οἱ ἐξῆς: Ἡ ἱστορία τῆς φιλολογίας ἢ περιορίζεται εἰς τὸ βιογραφικὸν μέρος, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οὐδὲν ἕτερον ἔχει ἐπικλοῦσθαι ἢ τὴν ἐπιβύθυνσιν τῆς μνήμης τῶν μαθητῶν μὲ πλὴθὺν ὀνομάτων, χρονολογιῶν, τίτλων βιβλίων καὶ ἄλλων τοιούτων, ἅτινα οὐδέμιν ἔχουσι τὴν μορφωτικὴν ἀξίαν, ἢ ἐπεκτείνονται καὶ εἰς τὸ αἰσθητικὸν μέρος, ὅποτε παρέξει εἰς τοὺς μαθητάς ἐτοιμοὺς κρίσεις περὶ ἔργων, ἅτινα αὐτοὶ οἱ μαθητὰὶ δὴν ἀνέγνωσαν καὶ διὰ τοῦτο αἱ κρίσεις αὐταὶ ἢ μένουσιν ἀκατανοήτοι, ἢ οὐκ ἰσχυρὰ κατανόουσι. Ὅτι ἀμφοτέρωτα ταῦτα εἶνε παιδαγωγικῶς ἀσύστατα, τοῦτο προδίδον διὰ σήμερον ὀρθὸν κρίνεται, ἵνα, ὅτι τῆς ιστορίας τῆς φιλολογίας εἶνε ἀναγκαῖον, τοῦτο διδασκῆται ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἐρμηνείαν, ἢ καὶ ἐν τῷ μαθητικῷ τῆς κυρίας ιστορίας. ἦτις, ἂν μὴ ὀρθὴν νὰ παράσῃ ἰδίαν τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρωπίνου πνεύματος καθόλου, δὴν πρέπει νὰ περιορίζῃται εἰς τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ περιλαμβάνῃ καὶ τὰ κυριώτατα σημεῖα τῆς ιστορίας τοῦ πολιτισμοῦ, ἐν οἷς καὶ ἡ ἱστορία τῆς φιλολογίας.

Τὰ μέχρι τοῦδε μνημονευθέντα παιδαγωγικὰ πλημμελήματα τοῦ προγράμματος τοῦ 1896, ὀλίγα ἐν πολλῶν, ἀρκοῦσιν, ἵνα δείξωσιν ὅτι ὅλος ἀσύμφορον εἰς τὸν νοῦν καὶ τὸ ἦθος τῆς ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς σχολαῖς καὶ γυμνασίοις σπουδάζουσας νεολαίας ἦτο νὰ ἐξῆκολοθῆ αὐτὴ διδασκόμενη κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦτο διὰ ἔργων κατὰ νὰ προβῶ εἰς μεταρρυθμίσιν αὐτοῦ τοῦ σήμερον ὑποβαλλομένου τῆ ὑψηλῆς κυρώσει τῆς ἑμετέρας Μεγαλειότητος σχεδίου προγράμματος. Ἐν τούτῳ, ὡς εἶπον, πρῶτα πάντων αἰτωνται πάντα τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα παιδαγωγικὰ πλημμελήματα τοῦ προγράμματος τοῦ 1896, ὡσαύτως δ' αὐτὰ διὰ μὴ ἀπαρμυνηθέντα τοιαῦτα. Ἀντικαθίστανται δ' αὐτὰ διὰ νέων διατάξεων, αἰτίνας ὑπαγορεύονται ὑπὸ τῆς νῦν διδασκτικῆς θεωρίας καὶ τῆς ἀλλοχού τῆς Εὐρώπης διδασκτικῆς πράξεως, ἐφ' ὅσον αὐτὴ δύναται νὰ μετρηθῇ πρὸς τὰ καλ' ἡμέας. Πλὴν τούτων καὶ ἄλλα: διὰ τοῦ παρόντος προγράμματος εἰσάγονται μεταρρυθμίσεις, ἐν οἷς τὸ τελευταῖον πρόγραμμα ἔμεινε στάσιμον· εἶμαι δὲ τῆς γνώμης ὅτι αὐτὰ, ἀπὲ σταθιρόμενα ἐπὶ τῆς παιδαγωγικῆς, θὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν τελειότεραν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τῆς ὅλης μέσης ἡμῶν ἐκπαίδευσως.

Ἐν πρώτοις πρὸ τῆς ἀναγραφῆς τῆς ἐν ἐκαστῇ τάξει ἐξ ἐκαστοῦ μαθήματος διδασκτέας ὕλης προτάσσεται ἀκριβῶς καὶ σαφῆς καθορισμὸς τοῦ σκοποῦ, τοῦ ἐπιδιωκόμενου διὰ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Διότι, ἂν τις ἐν τῇ αὐτοῦ ἐργασίᾳ δὴν ἔρχῃ πρὸ ὀφθαλμῶν σαφῶς ὠρισμένον σκοπὸν, πρὸς ὃν νὰ τεί-

νη καὶ καλ' ὦν τὴν ἐργασίαν του νὰ ρυθμίσῃ, δὴν εἶνε δυνατόν οὗτος ἀνυσίμος νὰ ἐργασθῆ καὶ ἀγαθὸν τι νὰ παραγάγῃ· μόνον σαφῆς τοῦ σκοποῦ γνώσις ἐξασφαλίζει ἐπιτυχῆ ἐργασίαν.

Ὡς πρὸς τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν ἠΐθερα τὰς ὥρας εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις· διότι κατ' αὐτὰς μάλιστα παρίσταται ἀνάγκη ταύτης, καθ' ὃν χρόνον ἐν τῷ πνευματικῷ τῶν μαθητῶν τῶν τάξεων τούτων ἄρχεται ἐπιπροσθῆναι ἢ σκέψις καὶ ἢ ἀμφιβολία. Ἐκαινοτομοῦσα δὲ ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Καθολίσεως, ἦν ἐπάγουσα ἐνόησα νὰ μεταθεσῶ ἐν τῆς γ' τοῦ ἐλληνικοῦ εἰς τὴν γ' τοῦ γυμνασίου τάξιν· τοῦτο δὲ, διότι οἱ μὲν ἐν τῷ ἐλληνικῷ σχολείῳ ἀποροῦντες μαθητὰὶ δύναται ἄνευ πολλῆς ζήτησις τῆς θρησκευτικῆς τῶν μορφώσεως ν' ἀρκῶνται εἰς ὅσα τῆς Καθηλίσεως ἐδιδάχθησαν ἤδη ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ, ἢ δὲ διεξοδικωτέρως καὶ βαθύτερον τοῦ μαθήματος διδασκαλίαν ἐπιφυκτῆ ἀποβαίνει μόνον ἐν ἀνωτέρῃ τινὶ τάξει καὶ διὰ τὴν καθόλου μειζῶνα πνευματικὴν τῶν μαθητῶν ἀνάπτυξιν καὶ διὰ τὴν ἤδη προηγήθεισαν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν. Εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἄλλης διδασκτέας ὕλης ἐκ τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων προσέβην οὕτως, ὥστε ἡ νεολαία ἡμῶν, ἔνθα ἀνάγκη, οὐκ ὁ manu secunda, ὡς λέγεται, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης πηγῆς τῆς χριστιανικῆς ἡμῶν πίστεως, τοῦ Εὐαγγελίου, νὰ διδασκῆται τὰ κατὰ τὸν βίον καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ καὶ οὕτω βαθύτερον καὶ ἰσχυρότερον νὰ ἐνωτίζηται τῶν θεῶν αὐτοῦ ῥημάτων καὶ τῆς ἐν τούτοις αἰωνίας καὶ ἀδιασίστου ἀληθείας. Διότι ἀναμφορότερον εἶνε ὅτι σαφῆ καὶ βαθεῖαν γνώσιν καὶ κατανόησιν προτέρων χρόνων καθόλου δύναται τις νὰ κατορθώσῃ, καθ' ὅσον τὰς ἱστορίας αὐτοῦ γνώσις διαπορίζει καὶ ζωογονεῖ διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῶν πηγῶν· ὡσαύτως δὲ ἀναμφορότερον εἶνε ὅτι αἱ πηγαὶ ἐν πρωτοτύπῳ ἀναγινωσκόμεναι πολὺ βαθύτερα καὶ ζωοπρετέρα αἰσθησὶν ἐμποιοῦσιν εἰς τὰς ψυχὰς, ἢ ἐν μεταφράσεσιν.

Τῶν ἀληθειῶν τούτων χρῆσιν ἐποιήσαμην καὶ ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν ἐλλήνων καὶ λατίνων πεζῶν συγγραμμάτων διὰ καὶ προτιμῶσιν ἐκείνους ἐξ αὐτῶν, οἷτινες περιγράφουσιν ἱστορικὰ γεγονότα τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, ἦτοι τοὺς ἱστορικοὺς, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων ἐκείνους, οἷτινες εἶνε κατάλληλοι ἀντιπρόσωποι τῶν ἐαυτῶν χρόνων, ὅτε ἡ ἀνάγνωσις ἔργων αὐτῶν παρέξει ἡμῖν βαθεῖαν κατανόησιν τῶν χρόνων, ὧν ἀντιπρόσωποι, ὡς ἔφηθα ἐπὶ, οἱ συγγραφεῖς ἐκείνοι δύναται ὀρθῶς νὰ θεωρηθῶσιν. Ἐνοεῖται δὲ ὅτι τοὺς συγγραφῆς, περὶ ὧν ὁ λόγος, προτίμησα, καθ' ὅσον καὶ ἄλλοι παιδαγωγικοὶ λόγοι δὴν ἀντεμάχοντο εἰς τὴν προτίμησιν τούτων, ἢ μᾶλλον τοιοῦτοι συνηγόρου ὑπὲρ αὐτῆς, καθ' ὅσον δὴλα δὴ οἱ συγγραφῆς διὰ τῆς ὕλης ἢ τοῦ εἶδους τῶν ἔργων αὐτῶν ἤδυναντο νὰ παρέσχωσι συμβολὴν τινα εἰς τὴν ἠθικοῦν καὶ γλωσσικὴν μόρφωσιν τῶν ἀναγινωσκόντων αὐτοῦ μαθητῶν.

Ἐκ τῶν ἀρχῶν τούτων ἀνωτέρω ὠρισμένων ὠρῖσα διὰ τὴν α' τάξιν τοῦ γυμνασίου τὰ Ἑλληνικὰ καὶ Ἑσπορῶντα καὶ τὸ ἱστορικὸν μέρος τῆς τοῦ Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων πολιτείας, ἀπέδωκα δὲ τῷ Προδότην τῆς προσηκουσάν ἑσθὴν ἐν προγράμματι ἑλληνικῶν γυμνασίων. Ὁ συγγραφεὺς οὗτος περιγράφει λαμπρότατα τὰς λαμπροτάτας ἐσθίδας τῆς ἐλληνικῆς ἱστορίας, καὶ ὅμως ἢ ἐρμηνεῖα αὐτοῦ ἐν παρέργῳ καὶ ἐπιπροσθῆναι ἐγένετο κατὰ πάντα τὰ μέχρι τοῦδε προγράμματα, κατὰ δὲ τὸ τελευταῖον τοῦ 1896 καὶ ἐπετάχθη τῇ τοῦ Πλουτάρχου. Διὰ τὸ αὐτὸν λόγον πεζῶν λατίνων συγγραφεῶν ὠρῖσα ἐν τῇ γ' τοῦ γυμνασίου τάξει μόνον τὸν Ἰσθίου, περιορίσας τὴν ἐρμηνείαν λόγῳ τοῦ Κικέρωνος, καθόσω

διά τούτων ἐπὶ πολὺ δὲν προάγεται ἡ ἱστορικὴ γνώσις καὶ μὲρῶς αὖ τῶν μαθητῶν, ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ ἠθικὴ ὑπὸ τεχνικῶν δ' ἐποφιν πολὺ ὑπολείπονται τῶν τῶν Δημοσθένους, διὰ καὶ μόνος οὗτος δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἐν ἑλληνικῷ γυμνασίῳ ὡς τύπος ῥήτορος. Καὶ τῶν ἑλλήνων δὲ ῥητόρων τὴν ἐρμηνείαν πρῶτα, ἀπαλείψας ὅλους τὸν Ἰσκαρίην καὶ πάντα ἄλλοι ῥήτορα, διδασκαλῶν τῶν, ἀφῆκε δὲ μόνον τὸν Δημοσθένην καὶ Λυσίαν· καὶ ἐπὶ ἐκείνων μὲν, διότι βίαιος τῶν δημογοριῶν αὐτοῦ ὑπόκειται ἱστορικὰ γεγονότα μεγάλα καὶ διότι ἐν οὐδὲν ἄλλῳ δύναται νὰ γνωρίσωμεν τόσον ἀκριβῶς τὴν κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ κατάστασιν τῶν Ἀθηνῶν, ὅσον ἐν αὐτῷ τούτῳ, ἔπειτα δὲ καὶ διὰ τὴν ῥητορικὴν αὐτοῦ διεικνεία. Τὸν Λυσίαν δ' ἐτήρησα τὸ μὲν ὡς ἀντιπρόσωπον τοῦ δικανικοῦ γένους, τὸ δὲ καὶ ὡς προπαιδείαν πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Δημοσθένους.

Τὴν ἐρμηνείαν τοῦ τοιαύτου τὸν ποιητῶν, τοῦ Ὀμήρου, ἐπέξετα, ἐρ' ὅσον τὰ νῦν ὄρια τῶν γυμνασίων τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐπιτρέπουσι· διὸ ὥριμα μὲν, ἵνα ἀρχῆται ἡ τούτου διδασκαλία ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς β' τάξεως τοῦ γυμνασίου, παρεῖχον δ' αὐτῷ καὶ ἐν τῇ ἀνωτάτῃ τάξει ἀνὰ τρεῖς καὶ ἑβδομάδα ὥρας.

Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς γαλλικῆς γλώσσης ἦδη ἀπὸ τῆς β' τάξεως τοῦ γυμνασίου καταρτίζομαι τὸ μέχρι τοῦδε ἔθνος τοῦ νὰ ὑπόκειται τῇ ἐρμηνείᾳ ὡς βάσις χρηστομῆθειαι, περιέχουσα τεχνίαν πολλῶν πελολόγων καὶ ποιητῶν, καὶ ὥριμα δι' ἑκάστην τάξιν δύο ἢ τρεῖς τὸ πολὺ γάλλους συγγραφῆς. Προετίμησα δὲ τοῦτο καὶ κατήργησα ἐκεῖνο τὸ ἔθος, διότι διὰ τοῦ τελευταίου τούτου ὁ μαθητὴς ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ ἀποτόμος ὄντως μεταγίεται ἀπὸ μῆτις εἰς ἄλλην διαφέρον σφαιρῶν νοημάτων, ὅπερ, ὡς ἀνωτέρω ὑπεδείχθη, παιδαγωγικῶς σκόλιον, διότι διαπαθῶν τὸν νοῦν τῶν μαθητῶν καὶ ἀγεῖ εἰς ἐπιπολιότητα. Ἐπειτα δὲ διὰ τῆς ἐρμηνείας χρόνον σφαιρῶν ἀλήσεως τῶν μαθητῶν περὶ ἑνα συγγραφεῖ, ὀρθῆς μάλιστα ὑποτιμημένης τῆς διδασκαλίας, δὲν εἶναι δυνατόν ἢ νὰ διεγερθῇ διὰ τῆς πρὸς τοῦτον ἐξοικειώσεως τῶν μαθητῶν τὸ διαφέρον ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γραφομένων καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ τάσις πρὸς περαιτέρω ἐνασχόλησιν περὶ αὐτῶν εἰς τοῦτο δὲ καὶ ἢ αἰσθάνηται τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἐπαρκῶσαν ὁ μαθητὴς, ἅτε ἐνισχυθεῖσαν διὰ τὴν ἐρμηνείαν χρόνον περὶ τὸν αὐτὸν συγγραφεῖ, καὶ δι' ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ διδασκάλου, ἐνασχολῆται.

Ἐν τοῖς μαθηματικῶς ἦδη ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου τάξεως ὥριμα νὰ διδασκῆται ἡ γεωμετρία, ἀλλ' οὐχὶ ὡς πρότερον, ὅτε οὐδὲν ἄλλο αὐτῆ ἦτο ἡ ἐπιτομὴ τῆς ἐν τῷ γυμνασίῳ γεωμετρίας, ἀλλ' ὅπως πρακτικῶς, ὥστε οἱ μαθηταὶ εἰς ἰδίαις ἐπιτομαῖς καὶ κατασκευαῖς νὰ μαθηθῶσιν νὰ διακρίνωσι τὰ διάφορα γεωμετρικὰ σχήματα καὶ σώματα ἀπ' ἀλλήλων, νὰ δύναται δὲ νὰ ἐξευρίσκεισι τὸ ἐμβαδὸν καὶ τὸν ὄγκον αὐτῶν. Ἰναὐτῇ τῆς γεωμετρίας διδασκαλίᾳ ἔσται κατάλληλος μὲν τῆς γενρῆς καὶ τοῦ ὀρθαλοῦ ἀκρίβειας, κατ' ἄλλῳ δὲ ὡσαύτως προπαρασκευὴ πρὸς τὴν ἐπισημονικωτέραν τοῦ μαθηματος διδασκαλίαν ἐν τῷ γυμνασίῳ, ἅτε συμβαλλομένη καὶ εἰς τὴν ὑπὲρ αὐτοῦ διέγερσιν τοῦ διαφέροντος τῶν μαθητῶν. Ἐν τοῖς καὶ ἑκάστῃ δὲ καὶ ἄλλαις τινας ἐπεγείρασι μεταρρυθμίσεις, ὧν ἰδίᾳ ἐξαιρήσῃ τὴν ἀπαιτήσιν, ἵνα πολλὰς οἱ μαθηταὶ ἀσκῶνται εἰς πᾶν διδασκόμενον καὶ μικρὸν τμήμα τῆς ἀριθμητικῆς, ἀλγεbras καὶ γεωμετρίας, ὅποτε καὶ μόνον αἰ ἐν τῶν μαθημάτων τούτων γνώσις δὲν ἀποτελοῦσι κεφάλαιον νεκρὸν, ἀλλ' ἐφαρμόσιμον ἐν πάσῃ ἐνδεχομένη περιστάσει.

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὥριμα, ἵνα ἦδη ἀπὸ τῆς α' τάξεως τοῦ ἑλλήνων σχολείου διδάσκηται ἡ ἑλληνικὴ ἔθνογραφία, καθό-

σον βιογραφικῶς ἡ αὐτὴ ἐδιδάχθη ἦδη ἐν ταῖς δυσὶν ἀνωτέροις τάξεσι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, διὰ ταύτης δ' οἱ μαθηταὶ ἱκανῶς ἦδη παρασευάζθησαν εἰς τὴν ἔθνογραφικὴν ἱστορίαν. Ἐπειτα δὲ καὶ ἐν τῷ ἑλλήνων σχολείῳ βιογραφικῶς διεαγρομένη διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας οὐδὲν ἕτερον δύναται νὰ ἔχη τὸ ἐπιβολοῦθαι ἢ τὸν κόρον νὰ κηθῇ καὶ τὴν ἀπῆλαν τῶν μαθητῶν πρὸς τὸ μάθημα, ἅτε ἐν δυσὶ ἀλλεπαλλήλοις κύκλοις τῆς αὐτῆς ὕλης προαγομένη αὐτῶν καὶ ὑπὸ τὴν αὐτὴν μορφήν. Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ συνέβαλλο καὶ ἡ ἐν τῇ τρίτῃ τάξει ἐπανόληψις καὶ πάλιν τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, εἰ καὶ νῦν πλέον ἔθνογραφικῶς. Τὸ κακὸν τοῦτο διὰ τῆς νέας διατάξεως τῆς ἱστορικῆς διδασκαλίας αἰρεται, ἅμα δὲ δυνατόν ἐγένετό μοι νὰ προσθέσω καὶ τὰ σπουδαίονα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας γεγονότα, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ μὴ ἐξέρχονται τοῦ ἑλλήνων σχολείου τὴν ἑλληνικὴν μόνον ἱστορίαν διδασκόντες. Ὅπερ δ' οὐχ ἦτο σπουδαίον καταρθῶν διὰ τῶν νῦν διαρρυθμιζομένης τῆς ἱστορικῆς διδασκαλίας, εἴνε ὅτι εἰς τὸν διδασκόμενον παρέχεται χρόνος νὰ ἐμβῶσθαι εἰς τὸ ἀεὶ διδασκόμενον τμήμα ταύτης καὶ οὐχὶ ἐν σπουδῇ νὰ φέρηται ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο, ὅπερ πρότερον συνέβαινε, διότι πολλῇ μὲν ἡ ὕλη συνοφροετο εἰς ἐκάστην τάξιν, ὀλίγῃ δὲ ἦτο ὁ χρόνος. Οὗτος καὶ νῦν μένει ὁ αὐτός, ἀλλ' ἐκαστῇ τάξει κατανέμονται πολὺ μικρότερον τμήμα τῆς ὅλης διδασκίας ἱστορικῆς ὕλης.

Ἐτρέφῃ ἐν τῇ κατονητῇ τῆς ἱστορικῆς ὕλης τῶν γυμνασίων οὐσαῦτως καινοταιμία εἴνε ἐκείνη. καὶ ἢ ἡ ἱστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος μετατίθεται ἀπὸ τῆς α' εἰς τὴν γ' τάξιν. Οἱ λόγοι οὕτως ἐπισείων μὲν περὶ τοῦ ἀνομοῦ τῆς νέας ταύτης διατάξεως εἴνε οἱ: Οἱ μαθηταὶ τὰ τῆς πολιτικῆς ἀρχαίας ἡμῶν ἱστορίας ἐδιδάχθησαν πρὸ τῆς εἰς τὸ γυμνάσιον εἰσόδου δις, καὶ δι' ἐν τῷ ἑλλήνων σχολείῳ ἀρετὰ εὐρείως, δι' ὅ ἐν τῇ τρίτῃ ἐν τῷ γυμνασίῳ διδασκαλίᾳ τῆς ἀρχαίας ἡμῶν ἱστορίας εἶδε πάντα νὰ ἐπιμαρτῆ ἡ ἱστορία τῶν πολιτευμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καθόλου, ἵνα οὕτω μαθηταὶ καὶ οὐχὶ μονομερῆ κτῶνται οἱ μαθηταὶ ἰδέαν τοῦ τμήματος τούτου τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας. Ἄλλ' ἡ βαθεῖα κατανόησις τοῦ τμήματος τούτου τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἱστορίας ἀπαιτεῖ ἐπιμαρτῆ ἱστορικὴν μέρουσι καὶ διανοητικὴν καθόλου ἀνάπτυξιν μὲν ἐκείνης, ἢ ἔγνοιαι οἱ τῆς α' τάξεως μαθηταὶ. Εἶτα δὲ καὶ ἡ προσηγνεία ἀνάγνωσις ἀρχαίων Ἑλλήνων ἱστορικῶν καὶ καθόλου συγγραφεῶν δὲν δύναται ἢ νὰ ἔχη λαμπρῶς προπαιδεύσει τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν τελείαν ὑπὸ πᾶσαν ἐποφιν κατανόησιν τοῦ τμήματος τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος.

Ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ρυθμικῶν ἐπιτημῶν ἠΐθενα τὰς ὥρας κατὰ δύο, ὅριμα, ἵνα αὐτῆ ἀρχῆται ἦδη ἀπὸ τῆς κατωτάτης τάξεως καὶ οὕτω τὸ πρόγραμμα αὐτῆς εἴνε πληρῆς. Σήμερον ὑπὸ πάντων παιδαγωγικῶς ὀρθῶν κριταῖν πρόγραμμά τὴ πᾶσις γενικῆς σχολῆς, ὅταν ἐν πάσῃ τῆς διδασκαλίας βαθμίδι ἐκπροσωπῶνται ἀμρότεροι οἱ μεγάλοι κλάδοι τῶν διδασκῶν μαθημάτων, ὅ τε ἱστορικῶν καὶ ὁ φυσικογνωστικῶν.

Τοιοῦτον ἐν κεφαλαίῳ τὸ πρόγραμμα, δι' οὗ ἐπεγείρασι, στηριζόμενος ἐπὶ τῆς διδακτικῆς θεωρίας καὶ πράξεως, οὐ μόνον νὰ ἄρω τὰ ἐν τοῖς προτέροις κακῶς ἔχοντα, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω νὰ χωρήσω, ἐρ' ὅσον τὰ νῦν ὄρια τῶν γυμνασίων ἐπέτερον τοῦτο.

Ἐπαναγωγῆς ἐνόμισα νὰ συνοδεύσω τὸ προκείμενον πρόγραμμα δι' ὁδηγίαν περὶ τῆς διδασκαλίας ἐκάστου τῶν μαθημάτων, ἅς μελλῶ ὅσον οὕτω ν' ἀπευθύνω πρὸς τοὺς καθηγητὰς καὶ διδασκάλους τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως. Τὰς ται-

αύτας οδηγίας και ἀλλαγῶν ὑπολαβάνουσι ἀναγκάσιαι, παρ' ἧν δ' ὅμως εἶνε αὐταὶ ἀπαραίτητοι, ἀφοῦ τὸ μᾶθημα τῆς παιδαγωγικῆς καθέλου, ὅσον ἀνάγκη, δὲν διδάσκεται ἐν τῷ ἡμιτέρῳ Πανεπιστημίῳ· καὶ ἄλλως δὲ οἱ ἀπόφοιτοι τοῦτου διορίζονται ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς σχολείοις καὶ βραδύτερον ἐν τοῖς γυμνασίοις φέρουσι μόνον ἐφοδίων τὴν θεωρητικὴν αὐτῶν παιδείαν καὶ χωρὶς νὰ ἔχωσιν ἐννοιάν τινα τῆς διδασκαλίας.

Ἐχον δ' ἐλπίδος ὅτι ἡ Υ. Μεγαλειότης ἐκτιμῶσα τοὺς λόγους, τοὺς ὑπαγορεύσαντας τὴν σύνταξιν τοῦ προκειμένου προγράμματος, θὰ εὐδοκήσῃ νὰ περιβάλῃ τοῦτο διὰ τοῦ Ἵψηλου Αὐτῆς κύρους

Ἰψοσημειώσθαι τῆς Υ. Μεγαλειότητος
Πιστὸς Θεράπων

Ὁ Ἰψογράφος ἐπὶ τῶν Ἐκπαιδευτικῶν
καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΕΥΤΑΞΙΑΣ

Περὶ προγράμματος τῶν ἐν τοῖς ἑλλν. σχολείοις καὶ τοῖς γυμνασίοις διδακτέων μαθημάτων.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α'

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὰ ἀρθρα 1, 2, 7—16, 64, 69—81 τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 31 Δεκεμβρίου 1836 περὶ κανονισμοῦ τῶν ἐλληνικῶν σχολείων καὶ γυμνασίων καὶ τὸ Διάταγμα περὶ τοῦ προγράμματος τῶν ἐν αὐτοῖς διδακτέων μαθημάτων τῆς 23 Ἰουνίου 1884 καὶ τὰ περὶ τροποποιήσεως αὐτοῦ Διατάγματα τῆς 14 Ἀυγούστου 1885, τῆς 31 Ἀυγούστου 1885, τῆς 29 Σεπτεμβρίου 1886 καὶ τῆς 31 Ὀκτωβρίου 1886, προτάσει τοῦ Ἡμετέρου ἐπὶ τῶν Ἐκπαιδευτικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως Ἰπουργοῦ διατάττομεν τὰδε·

Τὸ πρόγραμμα τῶν ἐν τοῖς ἐλληνικοῖς σχολείοις καὶ τοῖς γυμνασίοις διδακτέων μαθημάτων κανονίζεται ἀπὸ τῆς χειμερινῆς ἐξαμηνίας τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1897—1898 ὡς ἑξῆς·

Α'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ.

Σκοπὸς τῆς τούτων διδασκαλίας.

Νὰ ἐξεγείρωσι καὶ διαπλάσωσι τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα τῆς νεολαίας, νὰ ἐνισχύωσιν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς τὴν εἰς τὸν Θεὸν πίστιν καὶ νὰ καταστήσωσιν εἰς αὐτὴν ἀπαραίτητον τὴν ἀνάγκην τοῦ ἀεὶ πράττειν κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, προσέτι δὲ νὰ ἠμειψώσιν ἕλην καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἠδὲ ἀπολυμένην καὶ διὰ τῆς ἐνεργοῦ συμμετοχῆς εἰς τὸν βίον αὐτῆς.

α') Ἑλληνικὸν Σχολεῖον.

Τάξις Α', ὡραι 2. Ἱερὰ Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Μεθ' ἑκαστον ἰστόρημα ταύτης σύντομος ἐξήγησις καὶ ἀπομνημόνευσις ῥητοῦ ἐκ τῆς Παλαιᾶς ἢ Καινῆς Διαθήκης, περιλαμβάνοντος τὸ ἐν τῷ ἱστορήματι περιεχόμενον θρησκευτικόν, ἢ ἠθικὸν διδάγμα. Σύντομος ἐξήγησις καὶ ἀπομνημόνευσις τῶν ἀπολυτικῶν τῆς Ὀκτωήχου.

Τάξις Β', ὡραι 2. Ἱερὰ Ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης. Μεθ' ἑκαστον ταύτης ἰστόρημα σύντομος ἐξήγησις καὶ ἀπομνημόνευσις ῥητοῦ ἐκ τῆς Παλαιᾶς, ἢ Καινῆς Διαθήκης, περιλαμβάνοντος τὸ ἐν τῷ ἱστορήματι περιεχόμενον θρησκευτικόν, ἢ ἠθικὸν διδάγμα. Σύντομος ἐπανάληψις τῶν ἐν τῇ

Α' τάξει διδασθέντων ἀπολυτικῶν καὶ ἐξήγησις καὶ ἀπομνημόνευσις τῶν ἀπολυτικῶν τῶν Δεσποτικῶν ἱερῶν.

Τάξις Γ', ὡραι 2. Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, ἐξαιρουμένων τῶν μερῶν αὐτῆς ἐκείνων, ἐν οἷς γίνεται λόγος περὶ τῆς ἀναπόψεως τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν διορισμῶν, τῶν ὀρισταμένων μεταξὺ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν. Σύντομος ἐπανάληψις τῶν ἐν τῇ Α' καὶ Β' τάξει διδασθέντων ἀπολυτικῶν καὶ ἐξήγησις καὶ ἀπομνημόνευσις τῶν ἀπολυτικῶν τῶν Θεομητορικῶν ἱερῶν καὶ τῶν κυριωτάτων ἱερῶν ἁγίων. Ἀνάγνωσις κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐξ ἐνὸς τῶν συνοπτικῶν Εὐαγγελίων μεθ' ἐμπνευτικῶν σημειώσεων πρὸς ἐπανάληψιν καὶ ὀριμωτέραν κατανοήσιν τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ πρὸς ἐξοικειώσιν τῆς νεολαίας πρὸς τὴν πρώτην καὶ σπουδαιότατην πηγὴν τῆς χριστιανικῆς ἡμῶν θρησκείας.

6) Γυμνάσιον.

Τάξις Α', ὡραι 2. Ἐρμηνεία εἰς τὰς παραβολὰς καὶ εἰς ἐκλεκτὰς περικοπὰς ἐκ τῶν Εὐαγγελίων, ἀπᾶς τῆς ἑβδομάδος· ἔρμηνεια τῶν περικοπῶν τῶν Εὐαγγελίων, τῶν κατὰ τὰς Κυριακὰς τοῦ ἔτους ἀναγιγνωσκόμενων, ἀπᾶς τῆς ἑβδομάδος.

Τάξις Β', ὡραι 2. Ἐρμηνεία εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ θρους ὁμιλίαν καὶ εἰς ἄλλας ἠθικὰς διδασκαλίας τοῦ Ἰησοῦ καὶ εἰς διαφόρους ἐκλεκτὰς περικοπὰς ἐκ τῶν Πράξεων καὶ Ἐπιστολῶν τῶν Ἀποστόλων, ἀπᾶς τῆς ἑβδομάδος. Ἐρμηνεία τῶν περικοπῶν τῶν Ἀποστόλων τῶν κατὰ τὰς Κυριακὰς τοῦ ἔτους ἀναγιγνωσκόμενων, ἀπᾶς τῆς ἑβδομάδος.

Τάξις Γ', ὡραι 2. Ὀρθόδοξος Κατήχησις ἐν ἐκτάσει. Σύντομος ἀνάπτυξις τῶν τῆς λατρείας ἐπὶ εὐκαιρίᾳ τῶν σχετικῶν μερῶν τῆς Κατήχησεως.

Τάξις Δ', ὡραι 2. Χριστιανικὴ Ἠθικὴ καὶ ἔρμηνεια τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς.

Β'. ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Ι. ΑΡΧΑΙΑ

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας αὐτῶν.

1) α') Ἐξ ἰδίας τῶν μαθητῶν ἀναγνώσεως ἰκανὴ καὶ βαθεῖα ὑπ' αὐτῶν γνώσις τῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις συνήθως ἐρμηνευόμενων ἑλλήνων συγγραφέων καὶ δι' αὐτῶν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ βίου καθέλου τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων· β') Γλωσσικὴ καὶ λογικὴ παιδεία.

2) Τοσαῦτο ὑπὸ τῶν μαθητῶν γνώσις τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ λόγου, ὥστε νὰ δύνανται οὗτοι κατὰ τὸ τέλος τῶν γυμνασιακῶν αὐτῶν σπουδῶν χωρὶα μὲν τῶν ἐν ταῖς δυσὶν ἀνωτέροις τάξεσι ἐρμηνευόμενων ἑλλήνων συγγραφέων, ἀπληραγμένα πραγματικῶν μάλιστα διαγερῶν, ἀνὸ βοηθημάτων καὶ παρασκευῆς νὰ παραφράξωσι, κείμενόν τι δὲ ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν γλώσσῃ γεγραμμένον, ἀλλ' ἐν τῇ σφαιρᾷ τῶν νοημάτων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων νοηόμενον νὰ μεταφράσωσι εἰς τὸ ἀττικὸν ἰδίωμα ἄνευ σφαλμάτων περὶ τὸ τυπικὸν καὶ τὴν σύνταξιν.

α') Ἑλληνικὸν σχολεῖον.

Σκοπὸς τῆς ἐν αὐτῷ διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν.

1) Βεβαίαι καὶ ἀσφαλῆς γνώσις τοῦ τυπικοῦ καὶ τῶν κυριωτάτων καὶ στοιχειωδιστάτων τῆς συντάξεως τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου.

2) Ἀνάγνωσις ευκόλων ἀττικῶν πεζῶν συγγραφέων. Τάξις Α', ὡραι 9. Τῆς γραμματικῆς τὸ ὁμαλὸν τυπικὸν τῆς ἀττικῆς διαλέκτου μέχρι τῶν περὶ τοῦ σχηματισμοῦ

τῶν χρόνων τῶν ὑπολόγητων ῥημάτων, μὴ συμπεριλαμβανόμενων, μετὰ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαιῶν μόνον κανόνων. Ἐφαρμογὴ τοῦ ἐκάστοτε διδασκομένου μέρους τῆς γραμματικῆς πρῶτον δι' ἀσκήσεων περὶ τὴν κλίσην, γινομένων, ἐπὶ ὅσον δυνατὸν, ἐπὶ τῶν ἀπομνημονευομένων λέξεων, εἶτα δι' ἰδιῶν διὰ προφορικῆς παραφράσεως ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ διὰ προφορικῆς καὶ γραπτῆς ἐπι τοῦ πίνακος παραφράσεως εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα ἐκ βιβλίου ἀσκήσεων καταλλήλου.

Ἐκ τοῦ συντακτικοῦ οἱ μαθηταὶ ὅπως ἐμπειρικῶς μεθόδωσαν ὑποκειμένου, κατηγορήματα, ἀντικείμενον, κυρίας καὶ δευτερευούσας προτάσεις, εἶτι δὲ τὴν ὀργανικὴν δοτικὴν, τὴν ἀνάληψιν τοῦ ἀπαρεμφάτου διὰ τοῦ νὰ καὶ ὅτι καὶ τὴν ἀντικτὴν σύνταξιν.

Κατ' οἶκον δις τῆς ἑβδομάδος γραφῆ τύπων, εἰς οὓς ἦδη οἱ μαθηταὶ προφορικῶς ἐν τῷ σχολεῖν ἐπαρκῶς ἠσκήθησαν. Ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος γραφῆ ἐν τετραβίβω τύπων ἐν τῷ σχολεῖν ἐκ τοῦ προχείρου, ἀπὸ δὲ τοῦ β' ἐξαμήνου ἐναλλάξ τῆ ἑργασίᾳ ταύτῃ καὶ γραπτῇ ἐν τετραβίβω ὁσάυτως καὶ ἐκ τοῦ προχείρου παραφράσεις εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα.

Κατὰ πέντε τῆς ἑβδομάδος ἡμέρας ἀπομνημονεύσεις τῆς σημασίας καὶ ὀρθογραφίας β ἐν ἐκάστῳ μαθηματι: λέξων ἐκ τῶν ἀπαντωσῶν ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν ἀσκήσεων, ἢ τῷ ἑρμηνευομένῳ συγγραφεῖ, ἀνίστασθαι δὲ ὅλους κατὰ τὴν σημασίαν τῶς μαθηταίς, ἢ ἔχουσιν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ διάφορον ἢ ἐν τῇ νέᾳ σημασίᾳ, τῆ δ' ἐκτῆ τῆς ἑβδομάδος ἡμέρᾳ ἐπανάληψις τῶν κατὰ τὰς ἄλλας ἀπομνημονευθειῶν λέξεων. (Κατὰ τὸ α' ἐξάμηνον ὥραι β, κατὰ τὸ β' ὅ 5, ἢ καὶ 4.)

Ἐρμηνεῖα τὸ πρῶτον μῦθον Λίσποδος, εἶτα μερῶν τὴν μυθικὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων πραγματευομένων καὶ διηγημάτων ἐν γρηγομαθείᾳ, ὀρισμένης διὰ τὴν Α' τάξιν. (Κατὰ τὸ α' ἐξάμηνον ὥραι 3, κατὰ δὲ τὸ β' 4, ἢ καὶ 5.)

Τάξις Β', ὥραι 9. Γραμματικῆς τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ὁμαλοῦ τυπικῶ, εἶτα τὸ ἀνώμαλον τυπικὸν καὶ τὰ κυριώτατα μόνον καὶ γενικώτατα τῶν περὶ παραγωγῆς καὶ συνθέσεως κεφαλαίων.

Ἀσκῆσις εἰς ἕκαστον τῶν διδασκομένων μερῶν τοῦ τυπικοῦ ἀκριβῶς, ὡς ἐν τῇ Α' τάξει: ὁσάυτως δ' ὡς ἐν τῇ Α' τάξει, γραπταὶ κατ' οἶκον καὶ ἐν τῷ σχολεῖν ἑργασίαι: ἀλλὰ μετὰ τὸ τέλος τῆς διδασκαλίας πάντων τῶν εἰς μὲν ῥημάτων καὶ τὴν πολλὴν εἰς ταῦτα ἀσκήσιν ἀντὶ τῆς κατ' οἶκον γραφῆς τύπων γράφουσι οἱ μαθηταὶ εἰς τῆς ἑβδομάδος κατ' οἶκον παραφράσεις ἐκ τῶν ἀρχαίων ἰδιῶμα, ἰκανῶς προπαρασκευασθεῖσαν ἐν τῷ σχολεῖν. Καὶ ἢ ἐν τῷ σχολεῖν δ' ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος γινομένη ἐκ τοῦ προχείρου ἑργασία συνίσταται: ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ χρόνου μόνον εἰς παραφράσεις εἰς τὸ ἀρχαῖον, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς γραφὴν τύπων.

Ἐκ τοῦ συντακτικοῦ οἱ μαθηταὶ ὅπως ἐμπειρικῶς μεθόδωσαν, ἐπὶ ὅσον ἢ ἑρμηνεῖα ἀπαιτεῖ, τοὺς διαφόρους τρόπους τῆς ἀνάληψης τῶν μετοχῶν, τὴν γενικὴν ἀπλῆτον, τὴν δοτικὴν τοῦ αἰτίου καὶ τῆς ἀναφορᾶς, τὴν αἰτιατικὴν τῆς ἀναφορᾶς, τὴν εὐκτινὴν μετὰ τὸ ἄν καὶ τὴν ὀριστικὴν παραγομένην χρόνων μετὰ τοῦ ἄν.

Ἀπομνημονεύσεις λέξεων ἢ φράσεων καὶ ἐπανάληψις αὐτῶν, ὡς ἐν τῇ Α' τάξει, ἀλλ' ἢ ἐν ἐκάστῳ μαθηματι. (Κατὰ τὸ α' ἐξάμηνον ὥραι 5, κατὰ τὸ β' ὥραι 4.)

Ἐρμηνεῖα κατ' ἐλογίην μερῶν ἐν τῶν τεσσάρων πρώτων βιβλίων τῆς Ξενοφῶντος Κύρου Ἀναβάσεως. (Κατὰ τὸ α' ἐξάμηνον ὥραι 4, κατὰ τὸ β' ὥραι 5.)

Τάξις Γ', ὥραι 9. Ἐπανάληψις τῶν εἰς μὴ καὶ τῶν ἀνώμαλων ῥημάτων, ἰδιῶν διὰ παραφράσεως εἰς τὸ ἀρχαῖον

ἰδιῶμα: εἶτα δὲ διδασκαλίᾳ τῶν στοιχειωδῶστῶν τῆς συντάξεως τῆς ἀττικῆς διαλέκτου κατὰ τρόπον πρακτικὸν καὶ ἀνευ τινὸς θεωρίας. Ἐφαρμογὴ τοῦ ἐκάστοτε διδασκομένου μέρους τοῦ συντακτικοῦ διὰ προφορικῆς καὶ γραπτῆς ἐπὶ τοῦ πίνακος παραφράσεις ἐκ τοῦ νέου εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα ἐκ καταλλήλου βιβλίου ἀσκήσεων: δις τῆς ἑβδομάδος γραπτῆ κατ' οἶκον παραφράσεις εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα, ἰκανῶς ἐν τῷ σχολεῖν προπαρασκευασθεῖσα: ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος γραπτῆ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα παραφράσεις ἐν τῷ σχολεῖν ἐκ τοῦ προχείρου. (Ὅραι 4.)

Ἐρμηνεῖα κατ' ἐλογίην μερῶν ἐκ τοῦ Α' βιβλίου τῶν Ἐπιληνικῶν τοῦ Ξενοφῶντος κατὰ τὸ ἐν ἔτος, ἐκ δὲ τοῦ Β' κατὰ τὸ ἕτερον, εἶτα δὲ μετὰ τὸ τέλος τοῦ ἑτέρου τούτων ἑρμηνεῖα κατ' ἐλογίην μερῶν ἐκ τῆς Κύρου Παιδείας τοῦ αὐτοῦ. Ἀπομνημονεύσεις ἐκαστῆ τῶν πέντε ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος 10 λέξεων, ἢ φράσεων ἐκ τοῦ ἑρμηνευομένου συγγραφεῖ καὶ ἐπανάληψις αὐτῶν, ὡς ἐν ταῖς ἄλλαις τάξεσι. (Ὅρ. 5.)

6) Γυνάσιον.

Σκοπὸς τῆς ἐν αὐτῷ διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν.

1) Ἀσφαλῆς καὶ βεβαία κτήσις τῆς συντάξεως τῆς ἀττικῆς διαλέκτου, ποιά δὲ τις γινώσκει τῶν ἄλλων διαλέκτων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐπὶ ὅσον αὐταὶ ἐμφανίζονται ἐν τοῖς ἑρμηνευομένοις συγγραφεῦσι: καὶ ἐπαρκῶς κατανοήσις τοῦ κλέους τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου.

2) Ἐρμηνεῖα καὶ κατανοήσις τῶν σπουδαιωτάτων ἔργων τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων συγγραφέων.

Τάξις Α', ὥραι 12. Ἐρμηνεῖα κατ' ἐλογίην μερῶν ἐκ τῶν βιβλίων III-VII τῶν Ἑλληνικῶν τοῦ Ξενοφῶντος, ἢ τοῦ ἱστορικοῦ μέρους (κερ. I-XLI) τῆς Ἀριστοτέλους Ἀθηναιῶν πολιτείας ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Φεβρουαρίου ἑρμηνεῖα κατ' ἐλογίην μερῶν ἐκ τῶν τὰ ἑλληνικὰ πραγματευομένων βιβλίων (V-IX) τοῦ Ἡροδότου, ἀπὸ δὲ τοῦ β' ἐξαμήνου καὶ ὁμοιωμένων λόγων τοῦ Λυσίου. (Κατὰ τὸ α' ἐξάμηνον ὥρ. 7, κατὰ δὲ τὸ β' ὥραι 8, ὅν τεσσάρων ὑπὲρ τοῦ Ἡροδότου καὶ τέσσαρες ὑπὲρ τοῦ Λυσίου.)

Ἀπομνημονεύσεις λέξεων, ἢ φράσεων, ὡς ἐν τῇ Ι' τάξει τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου.

Ἐκ τοῦ συντακτικοῦ 1) τὰ περὶ ὑποκειμένου, κατηγορουμένου καὶ συμφωνίας αὐτῶν πρὸς ἄλληλα, 2) τὰ περὶ παραθέσεως καὶ ἐπιθετικῶν καὶ κατηγορηματικῶν προσηγοριῶν, 3) τὰ περὶ πῶσεων, 4) τὰ περὶ ἀπαρεμφάτου, 5) τὰ περὶ μετοχῆς καὶ 6) τὰ περὶ διαθέσεως τῶν ῥημάτων.

Ἐφαρμογὴ τοῦ ἐκάστοτε διδασκομένου μέρους διὰ προφορικῆς καὶ γραπτῆς παραφράσεως εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα. Ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος γραπτῆ κατ' οἶκον παραφράσεις εἰς τὸ ἀρχαῖον ὁσάυτως δ' ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος γραπτῆ κατ' οἶκον παραφράσεις εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα ἐν τῷ σχολεῖν ἐκ τοῦ προχείρου, ἀνὰ πᾶσαν δ' ἐκτὴν ἑβδομάδα ἀντὶ τῆς νημερονομήσεως ἐν τῷ σχολεῖν ἑργασίας γραπτῆ ἐν αὐτῷ ἐκ τοῦ προχείρου παραφράσεις ἐκ τοῦ ἀρχαίου εἰς τὸ κατ' ἡμᾶς ἰδιῶμα. (Ὅραι 5 καὶ κατὰ τὸ β' ἐξάμηνον 4.)

Τάξις Β', ὥραι 12. Ἐρμηνεῖα κατ' ἐλογίην μερῶν ἐκ τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ξενοφῶντος, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Ἰανουαρίου κατ' ἐλογίην ἱστορικῶν μερῶν τοῦ Θεουκλίδου καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Ἀπριλίου ἐνός, ἢ δύο τῶν Ὀλυμπιακῶν τοῦ Δημοσθένους.

Δις τῆς ἑβδομάδος ἀπομνημονεύσεις λέξεων καὶ φράσεων 10 ἐν ἑκάτερῳ τῶν δύο ἡμερῶν. (Κατὰ τὸ α' ἐξάμηνον ὥραι 5, κατὰ δὲ τὸ β' ὥραι 6.)

Ἐρμηνεῖα τῆς Ὀμήρου Ὀδυσσεΐας ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ

τους. Ἀπομνημόνευσι 10 ἐν ἑκάστῳ μαθηματι ὁμηρικῶν λέξεων, συγγάμις ἀπαντησῶν. (᾽Ωραι 3.)

Συντακτικῶν 1) τὰ περὶ ἄρθρου, 2) τὰ περὶ χρόνων, 3) τὰ περὶ ἐγγλέσεων, 4) τὰ περὶ ἀντωνυμιῶν, 5) τὰ περὶ προθέσεων καὶ 6) τὰ περὶ σημειῶν. Ἐφαρμογὴ εἰς ἕκαστον μέρος τοῦ συντακτικῶ καὶ γραπτὰ ἔργασια, ἀκριβῶς ὡς ἐν τῇ Α' τάξει (᾽Ωραι 4, ἡ καὶ 3 κατὰ τὸ β' ἐξάμηνον).

Τάξις Γ', ὥραι 12. Ἑρμηνεία τινός, ἢ τινων τῶνδε τῶν λόγων τοῦ Δημοσθένους, τῶν Φιλιππησίων, τοῦ περὶ εἰρήνης, τοῦ περὶ τοῦ στεφάνου, εἴτα δημογραφίων τοῦ Θεουκιδίδου, περιλαμβανομένων ἐν τοῖς ιστορικοῖς, τοῖς διδαχθεῖσιν ἐν τῇ Β' τάξει· κατὰ δὲ τὸ β' ἐξάμηνον ἑρμηνεία τῆς ἀπολογίας Σωκράτους, ἢ τοῦ Κρίτανος τοῦ Πλάτωνος καὶ, χρόνου ὑπάρχοντος, τοῦ Λάχτος, ἢ Εὐθύφρονος, ἢ Χαριμίδου τοῦ κωτοῦ. (᾽Ωραι 6.)

Ἑρμηνεία Ὀμήρου Ἰλιάδος ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους, ἀπομνημόνευσι λέξεων ὁμηρικῶν, ὡς καὶ ἐν τῇ Β' τάξει· περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ ἔτους ἀντὶ τῆς ἑρμηνείας τοῦ Ὀμήρου ἑρμηνεία λυρικά τινων ποιητῶν. (᾽Ωραι 4.)

Προφορικὰ παραφράσεις εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα πρὸς ἐπιπέφυτον δυσκόλῳ μάλιστα μερῶν τοῦ συντακτικῶ. Ἀνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον γραπτὴ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα παράφρασις ἐν τῷ σχολείῳ, ἀνὰ πᾶσαν δὲ ἕκτην ἑβδομάδα ἀντὶ τῆς ἐν τῷ σχολείῳ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα παραφράσεως γραπτῆ ἐν τῷ σχολείῳ ὡσαύτως παράφρασις ἐκ τοῦ ἀρχαίου εἰς τὸ νῦν ἰδιῶμα. Ἀνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον ὡσαύτως γραπτὴ κατ' οἶκον παράφρασις εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα. (᾽Ωραι 2.)

Τάξις Δ', ὥραι 11. Ἑρμηνεία ἐνός τῶνδε τῶν διαλόγων τοῦ Πλάτωνος, Γοργίου, Πρωταγόρου, ἢ Φαίδωvos, εἴτα δράματος τοῦ Σοφοκλέους καὶ ἑτέρου τοῦ Εὐριπίδου, ἢ δύο τοῦ Σοφοκλέους, ἐν τελεῖ δὲ, τοῦ χρόνου καὶ τοῦ ποιῶτος τῆς τάξεως ἐπιτερομένων, ἑρμηνεία τοῦ ἐπιταφίου τοῦ Περιπλάου. (᾽Ωραι 6.)

Ἑρμηνεία Ὀμήρου Ἰλιάδος (᾽Ωραι 3).

Προφορικὰ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδιῶμα μεταφράσεις, γραπτὰ καὶ ἐν τῷ σχολείῳ ἔργασια ἀκριβῶς ὡς ἐν τῇ Γ' τάξει. (᾽Ωραι 2.)

II. ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Σχοπὸς τῆς τούτων διδασκαλίας.

Δεινότες εἰς τὴν ὀρθὴν γραπτὴν καὶ προφορικὴν χρῆσιν τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης καὶ ἀνάγνωσις τινων νεωτέρων πεζολόγων καὶ ποιητῶν.

α') Ἑλληνικὸν σχολεῖον.

Τάξις Α', ὥραι 3. Ἀνάγνωσις πεζῶν τεμαχίων, ἢ ποιημάτων ἐκ καταλλήλου χρησομαθείας. Προφορικῶς ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἀναδιηγήσονται διηγήματος, ὁ πρότερον ὁ διδάσκαλος αὐτοῖς εἶπεν.

Ὁρθογραφικὰ ἀσκήσεις,

1) Κατ' οἶκον δις τῆς ἑβδομάδος ἀντιγραφή τριῶν ἢ τεσσάρων στίχων νεοελληνικοῦ κειμένου, διδαχθέντος ἤδη ἐν τῇ τάξει.

2) Ἐπιπέφυτον τῆς ἑβδομάδος καθ' ὑπαγόρευσιν ἐν τῷ σχολείῳ γραφῆ τεμαχίων νεοελληνικῶν, διδαχθέντος ἤδη καὶ τῆς προτεροῦς τοῦλάχιστον τῆς γραφῆς ἠνωθέντος τοῖς μαθηταῖς, ἵνα οἰκο διεξέλθωσιν αὐτὸ ὑπὸ ὀρθογραφικῆς ἐπιπέφυτον.

3) Ἀνὰ πᾶσαν δευτέραν ἑβδομάδα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ β' ἐξαμήνου, ἀντὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 ἔργασια, καθ' ὑπαγόρευσιν γραφῆ τεμαχίου δεδιδαγμένου, ἀλλὰ μὴ ἐκ τῶν πρότερον γνωστοῦ τοῖς μαθηταῖς, ἢ ἐν τῷ σχολείῳ καταγραφή μῦθου, ἢ

διηγήματος, λεχθέντος πρότερον ὑπὸ τοῦ διδασκάλου, πολυλάξιδ' ἐπαναληφθέντος ὑπὸ πολλῶν μαθητῶν.

Τάξις Β', ὥραι 3. Ἀνάγνωσις πεζῶν τεμαχίων καὶ ποιημάτων ἐκ καταλλήλου χρησομαθείας.

Ἀνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον ὀρθογραφικὸν γύμνασμα ἐναλλάξ τοῦ 2, ἢ 3 εἰδους.

Συνθέσεις ἀνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον οἰκοῦ ἢ ἐν τῷ σχολείῳ. Μῦθοι, ἢ διηγήματα, κατ' ἀρχὰς ἐπαναλαμβανόμενα ὑπὸ τῶν μαθητῶν, ἀλλ' ἐλιγώτερον ἢ ἐν τῇ Α' τάξει, εἴτα ἀπαξ μόνον ἐπαναλαμβάνομενα, ἐν τελεῖ δ' οὐδαμῶς. Περιγραφαὶ πραγματικῶν, καθ' ἡμέραν ὑποπιπτόντων εἰς τὴν ἀντιπέφυτον τῶν μαθητῶν, π. χ. τῆς αἰθούσης τῆς διδασκαλίας, τοῦ σχολικοῦ κτηρίου, τῶν διαφόρων διδασκαλῶν ὀργάνων καὶ σκευῶν καὶ ἄλλων τοιούτων. Ἐπιστολαὶ μικραὶ οἰκογενειακαί.

Τάξις Γ', ὥραι 2. Ἀνάγνωσις πεζῶν τεμαχίων καὶ ποιημάτων ἐκ καταλλήλου χρησομαθείας. Συνθέσεις ἀνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον οἰκοῦ, ἢ ἐν τῷ σχολείῳ. Περιγραφαὶ γεγονότων τοῦ βίου, ἢ φαινομένων τῆς φύσεως, ὑποπιπτόντων εἰς τὴν ἄμεσον ἀντιπέφυτον τῶν παιδῶν, εἴτα δὲ καὶ εἰκόνας, ἐν αἷς παράσταται γεγονότα τοῦ βίου, οὐχὶ ἄγνωστα τοῖς μαθηταῖς, οὐδὲ μακρὰν κείμενα τοῦ κύκλου τῶν παιδικῶν νοσημάτων. Ἐπιστολαὶ διαφόρων εἰδῶν μικραί.

β') Γυμνάσιον.

Ἐν τούτῳ ἡ διδασκαλία τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης συνίσταται ἰδίᾳ εἰς τὴν γραφὴν συνθέσεων, αἵτινες ἐν ἑκαστῇ τῶν δύο κατωτέρων τάξεων γίνονται ἀπαξ κατὰ δεκαπενθήμερον, ἐν δὲ ταῖς δυσὶν ἀνωτέρας καὶ ἀπαξ τοῦ μηνός, ὅταν αὐταί, ἐκτενέστεραι οἶσαι, ἀπαιτῶσι πολλὸν χρόνον πρὸς σύνταξιν καὶ καταγραφήν. Ὁ χρόνος ὁ ἀπαιτούμενος πρὸς τὸν ἐνώπιον πάσης τῆς τάξεως ἔλεγχον τῶν ἡμαρτημένων ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐν ταῖς αὐτῶν συνθέσει καὶ τὴν καταγραφήν αὐτῶν, ὅσασι ἐν τῷ σχολείῳ αὕτη γίνεται, λαμβάνεται ἐκ τῶν ἐν ἑκάστῳ τάξει ὀριζομένων ὥρων διὰ τὴν ἑρμηνείαν ἀτιτικῶν συγγραφέων.

Τάξις Α'. Περιγραφαὶ μνημειῶν, ἀρχαίων καὶ νέων, ἐπιπέφυτον, ὡς ἐν τῇ Γ' τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου τάξει. Περιλήψεις ἑρμηνευθέντων μερῶν συγγραφέων, ἐν τῇ τάξει ἀναγνωστομειῶν. Διηγήματα μείζονα τὴν ἔκτασιν, ὧν τὸ περιεχόμενον κατὰ τὰ κύρια μόνον σημεία δίδεται τοῖς μαθηταῖς, ἢ δ' ἀνάπτυξις ἀφίνεται αὐτοῖς τοῖς ἰδίους. Ἐπιστολαὶ ποιητικῶν περιεχομένων. Μικραὶ διατριβαί, ὧν τὴν ὕλην ἠν παρέχων οἱ ἑρμηνευόμενοι Ἕλληνας, ἢ λατινοὶ συγγραφῆς, π. χ. περὶ τῶν ἐν Θερμοπύλαις ἀγώνων κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, περὶ τῶν ὀπλων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ ἄλλων τοιούτων.

Τάξις Β'. Περιγραφαὶ φυσικῶν φαινομένων. Περιλήψεις ἑρμηνευθέντων μερῶν, ὡς ἐν τῇ Α' τάξει. Ἀνάπτυξις μερῶν τῶν διδασκομένων συγγραφέων. Μικραὶ διατριβαί, ὡς ἐν τῇ Α' τάξει, π. χ. αἱ τοῦ Σωκράτους ἀποδείξεις περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆς θεότητος κατὰ τὸ Ι, 4 τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ζενοφάνους, ἢ τοῦ Σωκράτους γνῶμην περὶ τῆς εὐδαιμονίας, ἢ τοῦ ὕψιστου ἀγαθοῦ κατὰ τὸ Ι, 1 τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ζενοφάνους.

Τάξις Γ'. Ἀνάλωσις ῥητορικῶν λόγων καὶ διαλόγων. Χαρακτηρισμὸς προσώπων. Ἀνάπτυξις μερῶν ἑρμηνευθέντων συγγραφέων. Περιγραφαὶ γεγονότων τοῦ καθ' ἡμέραν βίου. Διατριβαί, ὡς ἐν τῇ Α' καὶ Β' τάξει.

Τάξις Δ'. Ἀνάλωσις δραμάτων καὶ διαλόγων. Χαρακτηρισμοὶ προσώπων. Μικραὶ διατριβαί, ὡς ἐν τῇ Β' καὶ Γ' τάξει.

Πρὸς τούτους ἀπὸ τῆς Γ' τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου τάξεως ἐν ἑκάστῳ τῶν ἄλλων μαθημάτων, ἐξαιρουμένων τῶν

ξένων γλωσσῶν, γράφονται ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐν τῷ σχολείῳ δύο, ἢ τρεῖς μικραὶ συνθέσεις κατ' ἔτος ἐν ἐκάστῃ τάξει. Ἐγχοῦσι δ' αὐταὶ σκοπὸν τὴν προαγῶγην τὴν τῶν μαθητῶν εὐχέρειαν περὶ τὴν γραπτὴν χρῆσιν τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης.

Γ'. ΛΑΤΙΝΙΚΑ

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας αὐτῶν.

1) Ἐξ ἰδίας τῶν μαθητῶν ἀναγνώσεως ἰκανή, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπει ὁ τῷ μαθητικῷ προσμετρούμενος χρόνος, γνῶσις τῶν σπουδαιωτάτων κλασικῶν συγγραμμάτων τῶν Ῥωμαίων καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ· 2) τοσαύτη γνῶσις τῆς λατινικῆς γλώσσης, ὥστε οἱ μαθηταὶ, ἀπολυόμενοι, νὰ δύνανται χωρὶς τῶν ἐν τῷ γυμνασίῳ ἀναγνωσκομένων λατινῶν πεζῶν συγγραμμάτων, μὴ περιέχοντα σπανίας λέξεις καὶ ἄλλως δ' ἰκανὸς εὐκολα, νὰ μεταφράζουσιν εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν ἀνευ βοηθημάτων.

Τάξις Γ' ἑλληνικοῦ σχολείου, ὥρα 3. Ἐκ τοῦ ὁμαλοῦ τυπικοῦ αὐτῆς τῶν οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων μετὰ τῶν ὁμαλῶν βαθμῶν παραθέσως καὶ αἱ τέσσαρες σύζυγαι, ἐξαιρέσει τὰς ἀποθετικῶν καὶ τῶν εἰς 10 ρημάτων τῆς γ' συζυγίας.

Ἀσκήσεις εἰς τὸ ἐλάχιστον διδασκόμενον μέρος τοῦ τυπικοῦ πρῶτον διὰ τῶν καλουμένων ἀσκήσεων περὶ τὴν κλίσην, ἰδίᾳ δ' εἰς διὰ τῆς προφορικῆς μεταφράσεως ἐν τῷ λατινικῷ ἀπὸ τοῦ ἀναγνωσματορίου καὶ διὰ προφορικῆς καὶ γραπτῆς ἐπὶ τοῦ πίνακος μεταφράσεως εἰς τὸ λατινικὸν ἐκ καταλλήλου βιβλίου ἀσκήσεων. Ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος κατ' οἶκον γραφῆ τύπων ἢ καὶ προτάσεων, προφορικῶς πρότερον μεταφρασεῶν εἰς τὸ λατινικὸν ἐν τῷ σχολείῳ. Ἀπομνημόνευσις ἐν ἐκίστῳ μαθητικῷ τῆς σημασίας 8 λέξεων, ἢ φράσεων ἐκ τῶν ἀπαντωσῶν ἐν τῷ ἀναγνωσματορίῳ, ἐπανάληψις δ' αὐτῶν ἀνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον.

Τάξις Α' γυμνασίου, ὥρα 4. Ἐπανάληψις τῶν ἐν τῇ γ' τάξει τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου διδαχθέντων μερῶν τοῦ ὁμαλοῦ τυπικοῦ μετὰ προσθήκης τῶν ἐκεῖ παραλειφθέντων μερῶν αὐτοῦ. Ἀσκήσεις εἰς ἐκαστὸν τούτων προφορικαὶ καὶ γραπταί, ἀκριβῶς ὡς ἐν τῇ Γ' τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου τάξει ἀπὸ τοῦ ἀναγνωσματορίου καὶ τοῦ βιβλίου τῶν ἀσκήσεων, ἐπὶ δ' ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος γραφῆ τύπων ἐν τετραδίῳ ἐν τῷ σχολείῳ. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὁμαλοῦ τυπικοῦ αἱ σπουδαιώτατα καὶ συνηθέστατα περὶ τὰς κλίσεις καὶ συζυγίας ἀνομαλίας καὶ ἐκ τοῦ Συνακτικοῦ τὸ περὶ ἀραιρετικῆς, ἀσκήσεις δ' εἰς ἐκαστὸν τῶν μερῶν τούτων τῆς γραμματικῆς διὰ προφορικῆς καὶ γραπτῆς μεταφράσεως εἰς τὸ λατινικόν. Ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος γραπτῆ κατ' οἶκον μεταφράσει εἰς τὸ λατινικόν, ἀνὰ πᾶν δὲ δεκαπενθήμερον ἡμωριαία ἐκ τοῦ προηγουμένου ὁμοίᾳ ἐργασίᾳ ἐν τῷ σχολείῳ.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς διδασκαλίας τοῦ ὁμαλοῦ τυπικοῦ, ἀντὶ τῆς ἀπὸ τοῦ ἀναγνωσματορίου παραλλήλου ταύτης χωρῶσης ἀναγνώσεως, ἑρμηνεία ἐκ τοῦ Lhomond Urbis Romae viri illustres. Κατὰ τὸ τελευταίον τριήμερον ἐναεῖς τῆς ἑρμηνείας κατ' ἐκλογὴν μερῶν τοῦ Καίσαρος de bello Gallico. Ἀπομνημόνευσις 8 ἐν ἐκίστῳ μαθητικῷ λέξεων καὶ φράσεων ἐκ τῶν ἀπαντωσῶν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ, προτιμωμένων τῶν ἀνωμαλῶν ῥημάτων καὶ τῶν φράσεων τῶν περιεχοσῶν τοιαῦτα.

Τάξις Β', ὥρα 4. Ἐκ τοῦ συνακτικοῦ τὸ περὶ τῶν λοιπῶν πτώσεων, τὸ περὶ χρόνων καὶ τὸ περὶ ἐργασιῶν, ἐξαιρέσεων καὶ ἀπομνημονουμένων μόνον ἐκείνων τῶν μερῶν, ἐν οἷς ἡ λατινικὴ διαφέρει τῆς ἑλληνικῆς. Ἀσκήσεις εἰς τὰ διάφορα ταῦτα διὰ προφορικῆς καὶ γραπτῆς ἐπὶ τοῦ πίνακος μεταφράσεων εἰς τὸ λατινικόν. Ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος γραπτῆ κατ' οἶκον μεταφράσει εἰς τὸ λατινικόν, ἀνὰ πᾶν δὲ

δεκαπενθήμερον ὁμοία ἡμωριαία ἐν τῷ σχολείῳ ἐργασία ἐκ τοῦ προηγουμένου.

Συνέχεια ἑρμηνείας κατ' ἐκλογὴν μερῶν τοῦ Καίσαρος de bello Gallico. Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς Ἀπριλίου ἑρμηνεία ἐνός, ἢ καὶ πλείονων τῶν δὲ τῶν λόγων τοῦ Κικέρωνος, pro Archia, in Catilinam I, ἢ II, pro Ligario, pro Marcello, de imperio Cn. Pompei. Ἀπομνημόνευσις λέξεων καὶ φράσεων, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ τάξει.

Τάξις Γ', ὥρα 4. Τὰ λοιπὰ τοῦ συντακτικοῦ διδασκόμενα, ὡς καὶ ἐν τῇ Β' τάξει, ἀσκήσεις δ' εἰς αὐτὰ ὡσάτωσ, ὡς ἐν τῇ Β' τάξει. Ἀνὰ πᾶσαν τρίτην ἑβδομάδα γραπτῆ ἐν τῷ σχολείῳ ἐκ τοῦ προηγουμένου μεταφράσει εἰς τὸ λατινικόν.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς τοῦ Συνακτικοῦ διδασκαλίας ἀνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον ἐναλλάξ γραπτῆ κατ' οἶκον, ἢ ἐν τῷ σχολείῳ μεταφράσει εἰς τὸ λατινικόν. Δύο ἐν ἑκατέρῳ ἐξαμήνῳ γραπταί ἐκ τοῦ προηγουμένου μεταφράσεις ἐκ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὸ ἑλληνικόν.

Ἐρμηνεία κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐκ τῆς τρίτης δεκάδος, ἢ ἐκ τῶν βιβλίων 31—45 τοῦ Λιβίου, κατὰ δὲ τὸ δεύτερον ἐξαμήνῳ ἑρμηνεία κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐκ τῶν Ὁβιδίου μεταμορφώσεων.

Τάξις Δ' ὥρα 4. Ἐρμηνεία Κικέρωνος de officiis, βιβλ. I, ἢ III, Tuscul. Disputat. βιβλ. I, ἢ V. Μετὰ τὸ τέλος ἐνός τῶν βιβλίων τούτων ἑρμηνεία κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐκ τῆς Αἰνεΐδος τοῦ Βιργιλίου καὶ κατὰ τὸ β' ἐξαμήνῳ ἑρμηνεία ὧδῶν Ὁρατίου κατ' ἐκλογὴν.

Ἀνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον γραπτῆ μεταφράσει ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ εἰς τὸ λατινικόν ἐναλλάξ κατ' οἶκον, ἢ ἐν τῷ σχολείῳ τρεῖς ἐν ἑκατέρῳ ἐξαμήνῳ γραπταί ἐκ τοῦ προηγουμένου μεταφράσει ἐκ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὸ ἑλληνικόν.

Δ'. ΓΑΛΛΙΚΑ

Σκοπὸς τῆς τούτων διδασκαλίας:

1) Δι' ἰδίας τῶν μαθητῶν ἀναγνώσεως ἰκανή πως γνῶσις σπουδαίων ἔργων τῆς κλασικῆς περιόδου καὶ νεωτέρων.

2) Ποιὰ τις εὐχέρεια περὶ τὴν γραπτὴν καὶ προφορικὴν χρῆσιν τῆς Γαλλικῆς γλώσσης καὶ

3) Τοσαύτη ταύτης γνῶσις, ὥστε νὰ δύνανται οἱ ἀπολυόμενοι μαθηταὶ εὐκολα χωρὶς γάλλον ἀνευ τιμῆς ἐπικυρίας, ἢ τοῦλάχιστον μικρᾶ τοιαύτης.

α') Ἑλληνικὸν σχολεῖον.

Τάξις Β', ὥρ. 3. Ἀσκήσεις προφορᾶς καὶ ἀναγνώσεως ἐπὶ λέξεων, ἢ φράσεων. Ἐκ τῆς Γραμματικῆς ἡ ὀριστικὴ τῆς Α' καὶ Β' ὁμαλῆς συζυγίας καὶ τῶν βοηθητικῶν ρημάτων ανοῖσι καὶ ἔγγο, ἢ κλίσις τῶν ὁμαλῶν οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων. Ἀπόλυτα ἀριθμητικά. Ἀσκήσεις εἰς ἐκαστὸν τῶν διδασκόμενων μερῶν τῆς γραμματικῆς διὰ προφορικῆς καὶ γραπτῆς ἐπὶ τοῦ πίνακος μεταφράσεως εἰς τὴν Γαλλικὴν πρότασιν, λαμβανομένων ἐκ βιβλίου καταλλήλου. Ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος οἱ μαθηταὶ κατ' οἶκον γράφουσι πρὸς ἀσκήσιν ἐν τῇ ὀρθογραφίᾳ ὀλίγας προτάσεις, γραπτῶς ἢ μεταφρασεῶν ἐν τῷ σχολείῳ.

Ἐρμηνεία φράσεων καὶ διηγηματιῶν. Ἀπομνημόνευσις τῆς σημασίας καὶ ὀρθογραφίας 8 ἐν ἐκίστῳ μαθητικῷ λέξεων, ἀπαντωσῶν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ, ἢ συνήθων τῆ κατ' ἡμέραν ὀμιλίᾳ. Ἐπανάληψις τούτων ἀνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον.

Τάξις Γ', ὥρ. 3. Συμπλήρωσις τοῦ ὁμαλοῦ τυπικοῦ μετὰ τῶν συνήθων καὶ γενικῶν ἐξαιρέσεων. Τὰ συνηθέστατα

των ἀνωμάτων ῥημάτων. Ἀσκησις εἰς ἕκαστον τῶν διδασκομένων μερῶν τῆς Γραμματικῆς, ὡς ἐν τῇ Β' τάξει.

Μετάρρασις διηγηματιῶν καὶ μικρῶν ποιημάτων. Ἀπομνημονεῖσι λέξεων, ἢ φράσεων, ὡς ἐν τῇ Β' τάξει. Ἀπαξ τῆς ἑβδομάδος ἐναλλάξ γραφῆ κατ' οἶκον προτάσεων, ὡς ἐν τῇ Β' τάξει, καὶ γραφῆ καθ' ὑπαγόρευσιν ἐν τῷ σχολεῖῳ γαλλικῶν κειμένων, ἑρμηνευθέντος ἤδη, τῇ προτεραιᾷ δὲ τοῦλάχιστον γραθέντος τοῖς μαθηταῖς, ἵνα ὑπὸ ὀρθογραφικῆν ἔπιφιν διεξιθῶσιν αὐτοὶ οἴκῳ.

β'.) Γυμνάσιον.

Τάξις Α', ὥραι 3. Ἐπανάληψις τοῦ ὁμαλοῦ τυπικοῦ, συμπλήρωσις τῶν ἀνωμάτων ῥημάτων. Ἐκ τοῦ συντακτικοῦ τὰ κυριώτατα περὶ τῆς θέσεως τῶν λέξεων καὶ τῆς χρήσεως τῶν βοηθητικῶν ῥημάτων ανοῖσι καὶ ἔθγε. Ἀσκησις εἰς ἕκαστον τῶν διδασκομένων μερῶν τῆς Γραμματικῆς, ἀκριβῶς ὡς ἐν τῇ Γ' τάξει τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου. Ἀνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον γραφῆ καθ' ὑπαγόρευσιν τεμαχίου, ὡς ἐν τῇ Γ' τάξει τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου, ἀπὸ δὲ τοῦ β' ἐξαμήνου τεμαχίου ἑρμηνευθέντος, οὐχὶ δ' ὁμοῦς ἐκ τῶν προτέρων γνωσθέντων τοῖς μαθηταῖς. Ἀνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον γραφῆ κατ' οἶκον προτάσεων, προφορικῶς μόνον μεταφρασθεῖσιν ἐν τῷ σχολεῖῳ.

Ἐρμηνεία τεμαχίου ἐκ τῆς χρηστομαθείας τῆς ὠριαμένης διὰ τὴν Α' τάξιν κατὰ τὸ πρόγραμμα τοῦ 1884.

Ἀσκησις εἰς τὸ ὁμιλεῖν γαλλιστὶ (ἑρώτησις καὶ ἀπόκρισις) ἐπι τοῦ ἑρμηνευθέντος τεμαχίου, ἢ ἐπὶ συμβάντων τοῦ καθ' ἡμέραν βίου ἐν ἐκάστῳ ὡρᾷ διδασκαλίας.

Τάξις Β', ὥραι 3. Ἐπανάληψις τῶν ἀνωμάτων ῥημάτων καὶ ἀσκησις εἰς αὐτὰ διὰ προφορικῶν καὶ γραπτῶν μεταφράσεων εἰς τὴν Γαλλικὴν.

Ἐκ τοῦ συντακτικοῦ τὰ κύρια περὶ χρόνων, περὶ ὀριστικῆς καὶ ὑποτακτικῆς ἑφαρμογῆς εἰς ἕκαστον τῶν μερῶν τούτων τοῦ συντακτικοῦ διὰ προφορικῶν καὶ γραπτῶν μεταφράσεων εἰς τὴν Γαλλικὴν. Ἀνὰ 15 ἡμέρας γραφῆ ἐν τῷ σχολεῖῳ ἐκ τοῦ προερίου μεταφράσεως εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ καὶ ἀντίπαλιν ἐναλλάξ. Ἀνὰ πᾶν δεκαπενθήμερον ὡσαύτως γραφῆ κατ' οἶκον μεταφράσεως εἰς τὸ Γαλλικόν.

Ἐρμηνεία κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐκ τοῦ Voltaire, «Histoire de Charles XII» ἢ τοῦ Ségur, «Histoire de Napoléon et de la grande armée». Κατὰ τὸ β' ἐξάμηνον ἑρμηνεία ἐκ τοῦ Prosper Mérimée, «Colomba» ἢ διηγήματα τοῦ Daudet.

Ἀσκησις εἰς τὸ ὁμιλεῖν γαλλιστὶ καὶ ἀπομνημονεῖσι λέξεων καὶ φράσεων, ὡς ἐν τῇ Α' τάξει.

Τάξις Γ', ὥραι 3. Ἐκ τοῦ Συντακτικοῦ ἐπανάληψις τῶν περὶ ὑποτακτικῆς, εἴτα τὰ κύρια περὶ ἄρθρου, ἐπιθέτου, ἐπιρρηματικῶν, πτώσεων καὶ προθέσεων ὡς ἐν τῇ Α' τάξει καὶ κύρια περὶ ἀπαρεμυγμένου καὶ μετοχῆς. Ἀσκησις εἰς ἕκαστον τούτων τῶν μερῶν τοῦ συντακτικοῦ, ὡς ἐν τῇ Β' τάξει· γραπταὶ ἐργασίαι, ἀκριβῶς ὡς ἐν τῇ Β' τάξει.

Ἐρμηνεία κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐκ τοῦ Michaud I καὶ III croisée ἢ Thiers Expédition en Egypte. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Ἰανουαρίου ἑρμηνεία ἐνός τῶνδε τῶν δράματων, ὅλου, ἢ καὶ παραλειπομένων σκηνῶν τινῶν, Cid ἢ Horace τοῦ Κορνήλιου, Athalie ἢ Britannicus τοῦ Ρακίνα. Κατ' ἴδιαν αὐτὰ μαθητὰ ἀναγινώσκουσι διηγήματα τοῦ Coppée ἢ Erckmann-Chatrican, ὀριζόμενα αὐτοῖς ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος, ἀνὰ πᾶν δὲ δεκαπενθήμερον ἐξελέγγεται ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος ἢ κατ' ἴδιαν αὐτῆ ἀνάγνωσις.

Τάξις Δ', ὥραι 3. Ἐρμηνεία κατ' ἐκλογὴν μερῶν ἐκ τοῦ Montesquieu, Grandeur et décadence des Romains.

ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Ἰανουαρίου ἑρμηνεία μιᾶς τῶνδε τῶν κωμωδιῶν τοῦ Μολιέρου, Avare, Bourgeois Gentilhomme, Précieuses Ridicules, ἑτέρας, ἢ καὶ παραλειπομένων σκηνῶν τινῶν.

Προσετὶ ἐν ἐκαστῇ τῶν δύο ἀνωτέρων τοῦ γυμνασίου τάξεων μετὰ τὸ τέλος τοῦ δράματος ἢ τῆς κωμωδίας ἀναγινώσκονται λυρικά τινα ποιήματα τοῦ André Chenier, Béranger, Alfred de Vigny, Alfred de Musset καὶ πρὸ πάντων τοῦ Victor Hugo.

Κατ' ἴδιαν ἀνάγνωσις τῶν μαθητῶν, ὡς ἐν τῇ Γ' τάξει. Γραπταὶ κατ' οἶκον καὶ ἐν τῷ σχολεῖῳ ἐργασίαι, ὡς ἐν τῇ Β' καὶ Γ' τάξει.

Ἀσκησις εἰς τὸ γαλλιστὶ ὁμιλεῖν δυσχερέστεραι.

Ε'. ΙΣΤΟΡΙΑ

Σκοπὸς διδασκαλίας. Γνώσις τῶν σημαντικωτάτων γεγονότων τῆς παγκοσμίου πολιτικῆς ἱστορίας, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἑλληνικῆς, καὶ τῶν κυρίων σημείων τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ ἐν τῇ αἰτιῶδι, ἢ πραγματικῇ αὐτῶν σχέσει, διὰ πάντων δὲ τούτων ἀνάπτυξις τοῦ ιστορικοῦ τοῦ τῶν μαθητῶν.

α'.) Ἑλληνικὸν σχολεῖον

Σκοπὸς τῆς ἐν τούτῳ διδασκαλίᾳ τῆς ἱστορίας. Γνώσις τῶν κυρίων γεγονότων τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῶν σημαντικωτάτων τῆς ἄλλης ἱστορίας.

Τάξις Α', ὥραι 2. Ἑλληνικὴ ἱστορία μέχρι τῆς ἐν Μαντινείᾳ μάχης.

Τάξις Β', ὥραι 2. Ἑλληνικὴ ἱστορία ἀπὸ τοῦ Φιλίππου μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κορίνθου ὑπὸ τῶν Ρωμαίων· εἴτα ἐκ τῆς Ρωμαϊκῆς ἱστορίας τὰ κεφαλαιώδεστατα, μετὰ τούτῳ τῆ Βυζαντικῆ ἱστορία, συγκνηρούμενη περὶ τὰ ὀνόματα Μέγας Κωνσταντῖνος, Ἰουστινιανός, Ἡράκλειος, Φώτιος, Νικηφόρος Φωκῆς, Βασίλειος ὁ Β', ἐν τέλει δὲ οἱ σταυροφόροι, καὶ ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων.

Τάξις Γ', ὥραι 3. Τὰ ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ. Εἴτα ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς νέας Εὐρώπης αἱ ἀνακαλύψεις καὶ ἐρευνῆσεις, ἢ θρησκευτικῆς μαρτυρίας καὶ τινα περὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως. Ἐν τέλει περὶ τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τὴν Τουρμακικὴν δυναστείαν, καὶ ἡ ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

β'.) Γυμνάσιον.

Σκοπὸς τῆς ἐν αὐτῷ διδασκαλίας τῆς ἱστορίας. Συμπλήρωσις τῆς γνώσεως τῶν ἱστορικῶν γεγονότων καὶ προσώπων, προσθήκη τῶν κυριωτάτων σημείων τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ καὶ κατανοήσεως τῶν στοιχείων τῆς ἱστορίας καθόλου κατὰ τὴν αἰτιῶδη αὐτῶν σχέσιν.

Τάξις Α', ὥραι 3. Ἱστορία τῶν Ρωμαίων μέχρι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Τάξις Β', ὥραι 3. Ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ ἔτους 1453 μετὰ τῶν κυρίων γεγονότων τῆς ἱστορίας τῆς Δύσεως κατὰ τὸν Μέσον αἰῶνα.

Τάξις Γ', ὥραι 3. Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος μέχρι τοῦ 146 π. χ., ἐξεταζομένων ἰδίᾳ τῶν πολιτευμάτων τοῦ πολιτισμοῦ καθόλου.

Τάξις Δ', ὥραι 3. Ἱστορία τῆς Νέας Εὐρώπης μέχρι τοῦ ἔτους 1815 καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως.

Σ'. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας ταύτης. Ἡ γνώσις

τῆς γῆς, ὡς οὐράνιου σώματος, καθ' ἑαυτὴν καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἄλλα οὐράνια σώματα, ἰδίᾳ δ' ἡ γῆσις τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ὡς κατοικίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὡς θεάτρου τῆς ἱστορίας.

α.) Ἑλληνικὸν Σχολεῖον.

Τάξις Α', ὥρα 2. Ἐξ ἀμέστων ἱσοπέτας τῶν μαθητῶν γνώσις τῶν γεωγραφικῶν στοιχείων (δρῦς, λόφος, κοιλάδος, πεδιάδος κλπ.) κατὰ τὰς οὐσιώδεις αὐτῶν ιδιότητας τὰ ἀναγκασιότατα ἐκ τῆς μαθηματικῆς Γεωγραφίας. Γεωγραφία τῆς ἐπὶ τὴν ἀμεσον ἀσθησὶν τῶν μαθητῶν ὑποπιούσης ἰδιαιτέρας πατρίδος καὶ χαρτογράφους ταύτης. Γενικὴ συντομωτάτη ἐπισκόπησις τῆς γῆς (Ἡμισφαίρια, Ἡπείροι, Ὀκεανοί). Γεωγραφία τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. Χαρτογράφους ἀπὸ μνήμης ἐν τῷ σχολεῖν κατὰ τὰ κυριώτατα γεωγραφικὰ στοιχεῖα τοῦ ἐκάστοτε διδασκόμενου τμήματος καὶ τοῦ ἐκ τούτων συναποτελουμένου ἀεὶ μειζονος ὅλου.

Τάξις Β', ὥρα 2. Γεωγραφία τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, τῆς λοιπῆς Ἑλληνικῆς γεωγραφίας καὶ τῶν λατινικῶν κρατῶν. Χαρτογράφους, ὡς ἐν τῇ Α' τάξει.

Τάξις Γ'. ὥρα 2. Γεωγραφία τῆς λοιπῆς Εὐρώπης καὶ τῶν ἄλλων Ἠπείρων. Χαρτογράφους, ὡς ἐν ταῖς ἄλλαις τάξεσι.

Ἐν ταῖς γυμνασιακαῖς τάξεσι πρέπει νὰ γίνονται ἐπακαλήσεις τῆς γεωγραφίας ἐν τῇ ἱστορικῇ διδασκαλίᾳ, ἐνθα αὕτη ἀπαιτεῖ ἐκείνην.

Ἡ μαθηματικὴ γεωγραφία διδασκεί ἐν τῇ Δ' τάξει ἐν συνδύσει πρὸς τὰ μαθηματικά.

Z. ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας αὐτῶν.

Γνώσις τῶν ἀληθειῶν τῆς στοιχειώδους μαθηματικῆς ἐπιβαθείας κτανόησεως ἐριδομένη καὶ εὐχέρεια ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτῶν.

α.) Ἑλληνικὸν Σχολεῖον.

Σκοπὸς τῆς ἐν αὐτῷ διδασκαλίας τῶν μαθηματικῶν. Εὐχέρεια εἰς τὸ λογίζεσθαι δι' ὤρισμένων ἀριθμῶν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ εἰς τὰς συνήθεις σχέσεις τοῦ ἀστικού βίου. Γνώσις τῶν κυριωτάτων μέρους τῆς ἀριθμητικῆς καὶ σωμάτων κατὰ τὰς στοιχειώδεις αὐτῶν ιδιότητας καὶ τὴν πρακτικὴν κατασκευὴν, ἐπὶ δεῦ τοῦ τρόπου τοῦ πρακτικῶς ὑπολογίζεσθαι τὸ ἐμβαδὸν καὶ τὸν ὄγκον αὐτῶν.

Τάξις Α', ὥρα 4. Ἐκ τῆς πρακτικῆς ἀριθμητικῆς τὰ περὶ γραφῆς καὶ ἀπαγγελίας τῶν ἀκεραίων ἀριθμῶν, αἱ τέσσαρες ἐπ' αὐτῶν θεμελιώδεις πράξεις· διακερτότης τῶν ἀκεραίων διὰ 2, 3, 6, 5, 10, 4, 12, 9, 25 καὶ 100· κοινὰ κλάσματα καὶ αἱ τέσσαρες ἐπ' αὐτῶν θεμελιώδεις πράξεις. Μετὰ πᾶν διδασκόμενον μικρὸν μέρος τῆς ἀριθμητικῆς εὐθείας ἀσκήσεως τῶν μαθητῶν διὰ τοῦτο διὰ τῆς λύσεως πολλῶν προβλημάτων.

Ἐκ τῆς πρακτικῆς γεωμετρίας τὰ περὶ γραμμῶν, γωνιῶν, τριγώνων, τετραπλεύρων καὶ πολυγώνων ἐν γένει, περὶ τοῦ κύκλου καὶ τῶν διαφόρων ἐν αὐτῷ γραμμῶν καὶ σχημάτων. Περὶ ἐπιπέδων καὶ ἐγγεγραμμένων γωνιῶν καὶ περὶ ἐγγεγραμμένων καὶ περιγεγραμμένων κανονικῶν πολυγώνων. Γνώσις τῶν οὐσιωδῶν γνωρισμάτων καὶ τῶν κυριωτάτων εἰδῶν ἐκάστου τῶν γεωμετρικῶν τούτων σχημάτων. Κατασκευὴ γωνιῶν, τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν τριγώνων καὶ τῶν τετραπλεύρων. Κατασκευαστικαὶ λύσεις διαφόρων πρακτικῶν

προβλημάτων διὰ χάρτου καὶ ἰχνογράφοις τῶν σχημάτων διὰ τῶν γεωμετρικῶν ὀργάνων ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐν τῷ σχολεῖν.

Τάξις Β', ὥρα 4. Ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς ἐπανάληψις τῶν κοινῶν κλασμάτων διὰ τῆς λύσεως προβλημάτων εἰς αὐτὰ ἀναφορῶν. Γραφὴ καὶ ἀπαγγελία δεκαδικῶν ἀριθμῶν, αἱ τέσσαρες ἐπ' αὐτῶν θεμελιώδεις πράξεις. Τὰ περὶ συμμετρῶν ἀριθμῶν καὶ αἱ τέσσαρες ἐπ' αὐτῶν πράξεις. Ἀπλὴ μέθοδος τῶν τριῶν. Ἀσκήσις ἀκεραῖος ὡς ἐν τῇ πρώτῃ τάξει.

Ἐκ τῆς πρακτικῆς γεωμετρίας, α') Ἐπανάληψις τῶν ἐν τῇ Α' τάξει γενομένων γεωμετρικῶν κατασκευῶν. Μέτρσις εὐθειῶν, γωνιῶν, εὐθυγράμμων σχημάτων καὶ τοῦ κύκλου.

β') Τὰ περὶ στερεῶν σωμάτων, περατουμένων εἰς ἐπιπέδους ἐπιφανείας· ἐξέτασις αὐτῶν κατὰ τὰ κύρια τῶν γνωρισμάτων καὶ εἰδη. Πρακτικαὶ διὰ χαρτῶν κατασκευαί τῶν ἐξετασθέντων σωμάτων καὶ μέτρσις τοῦ ὄγκου αὐτῶν.

Τάξις Γ', ὥρα 3. Ἐκ τῆς ἀριθμητικῆς ἐπανάληψις τῶν περὶ κοινῶν καὶ δεκαδικῶν κλασμάτων καὶ τῆς ἀπλῆς μεθόδου τῶν τριῶν διὰ προβλημάτων. Εἶτα τὰ περὶ τῶν λοιπῶν μεθόδων. Ἀσκήσις εἰς ἐκάστον τούτων τῶν μερῶν, ὡς ἐν ταῖς ἄλλαις τάξεσι.

Ἐκ τῆς πρακτικῆς γεωμετρίας τὰ περὶ στερεῶν σωμάτων, περατουμένων εἰς κυρτὴν ἐπιφάνειαν, ἢ κυρτὴν ἄμα καὶ ἐπίπεδον. Ἐν τῷ περὶ σφαιρας ἐξετάζονται καὶ τὰ ἐξοχὰ σθένι πρὸς τὴν γεωγραφίαν, ὅπλ. τὰ περὶ ζωνῶν. Διδασκαλία ἐκάστου αὐτῶν, ὡς τῶν ἐν τῇ Β' τάξει διδασκόμενων στερεῶν σωμάτων.

ΣΗΜ. Ἢ γεωμετρία ἐν τῇ Α' καὶ Β' τάξει διδάσκειται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν Φεβρουαρίου ἐν δυοὶ καθ' ἑβδομάδα ὥραις, ἐν δὲ τῇ Γ' τάξει μετὰ τὸ πέρας τῆς διδασκαλίας τῆς πρακτικῆς ἀριθμητικῆς ἐν δυοὶ ὡσάτωσ καὶ ἑβδομάδα ὥραις, τῆς ὑπολοίπου μίαις δαπανωμέναις εἰς ἐπανάληψιν τῆς ἀριθμητικῆς.

β.) Γυμνάσιον.

Σκοπὸς τῆς ἐν αὐτῷ διδασκαλίας τῶν μαθηματικῶν. Ἐπιστημονικὴ θεμελίωσις τῆς στοιχειώδους μαθηματικῆς καὶ διὰ πολλὰ πλὴν ἀσκήσεως ἐπαρκῆς ἐξοικείωσις πρὸς τὰς καλούμενας μαθηματικὰς μεθόδους.

Τάξις Α', ὥρα 4. Θεωρητικὴ ἀριθμητικὴ σὺν τῇ θεωρίᾳ τῆς τετραγωνικῆς ρίζης καὶ περὶ ἀσυμμέτρων ἀριθμῶν μετὰ τῶν δεκαδικῶν. Εὐθείς μετ' ἑκάστον διδασκόμενον μέρος ταύτης πολλὴ εἰς αὐτὰ ἄσκησης.

Τάξις Β', ὥρα 4. Ἀλγέβρας τὸ μέχρι ἐξισώσεων τοῦ πρώτου βαθμοῦ μετ' ἑνὸς, ἢ πλειόνων ἀγνωστων, συμπεριλαμβανομένων. Πρακτικὴ διδασκαλία λογαριθμῶν μετὰ πολλῶν ἀσκήσεων. Ἀσκήσεις εἰς ἐκάστον διδασκόμενον τμήμα ταύτης.

Ἐπιπέδου γεωμετρίας τὸ περὶ γραμμῶν, γωνιῶν, εὐθυγράμμων σχημάτων καὶ τοῦ κύκλου.

Ἀσκήσεις ἐπὶ σχετικῶν προβλημάτων, καὶ ἀποδείξεις ἀπλῶν θεωρημάτων.

Γεωμετρικαὶ κατασκευαὶ μετὰ πρακτικῆς ἐκτελέσεως, γινόμεναι κατ' οἶκον ὑπὸ τῶν μαθητῶν.

Τάξις Γ', ὥρα 3. Ἀλγέβρας περὶ ρίζων καὶ δυνατέων, περὶ ἐξισώσεων τοῦ δευτέρου βαθμοῦ, περὶ προόδων καὶ λογαριθμῶν, ἀνατοκισμοῦ καὶ χρεολυσίας. Ἀσκήσεις ἐπὶ σχετικῶν προβλημάτων.

Ἐπιπέδου γεωμετρίας μέτρσις εὐθειῶν γραμμῶν, γωνιῶν καὶ εὐθυγράμμων σχημάτων, ἐφαρμογαὶ εἰς καταμετρήσεις γηπέδων. Πυθαγόρειον θεώρημα καὶ ἀκολουθία, προβολαί, γεωμετρικὰ ποσὰ ἀνάλογα, κανονικὰ πολύγωνα, μέτρσις

τῶν κύκλων, ὅρα γεωμετρικῶν μεγεθῶν, ἐφαρμογαὶ τῆς Ἀλγεβρας εἰς τὴν γεωμετρίαν. Διάφοροι ἐφαρμογαὶ ἐπὶ σχετικῶν γεωμετρικῶν προβλημάτων.

Τάξις Δ', ὥροι 5. Στερεομετρικῶν μετὰ τὸ τέλος τῆς διδασκαλίας ταύτης ἐπιπέδου ἐπιπέδου μετ' ἀφθόνων ἐφαρμογῶν. Μετὰ τὸ τέλος τῆς διδασκαλίας τοῦ Α' καὶ Β' μέρους τῆς τριγωνομετρίας Κοσμογραφία ἐν τρισὶ καθ' ἑβδομάδα ὥραις, τῶν ἄλλων δύο δαπανομένων εἰς τὴν συνέχειαν καὶ τὸ τέλος τῆς τριγωνομετρίας, χρόνου δ' ὑπάρχοντος, καὶ εἰς ἐπιπέδου τῶν περὶ λύσεως ἐξισώσεων, ἀνατομικοῦ καὶ χημικοῦ καὶ ἐκ τῆς ἐπιπέδου μετὰ περὶ μετρήσεως γραμμῶν καὶ σχημάτων.

Η'. ΦΥΣΙΚΑ

Σκοπὸς τῆς τούτων διδασκαλίας.

Ἡ ὑπὸ τῶν μαθητῶν πρόστασις τῶν ἀναγκασιῶν διὰ πᾶσαν ἐν τῷ νῦν βίῳ θέσιν γνῶσεων ἐκ τοῦ κλάδου τούτου τοῦ ἐπιστητοῦ καὶ ἡ δι' ἀκριβοῦς παρατηρήσεως ἀνάπτυξις τῶν αἰσθήσεων, μάλιστα δὲ τῆς ὁράσεως.

Ι. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας αὐτῆς. Ἀκριβῆς γνῶσις τῶν σπουδαιωτάτων μορφῶν τοῦ ὀργανικοῦ βασιλείου καὶ τῶν στοιχείων τῆς Γεωλογίας.

Ἐλληνικοῦ σχολείου τάξις Α', ὥροι 2. Κατὰ τὸ πρῶτον ἐξάμηνον περιγραφῆς σπουδαίων ἀντιπροσώπων τῶν σπονδυλωτῶν, μετὰ ἐξετάσεως τῆς διαίτης καὶ ὥσεως, ἡ βλάβη αὐτῶν. Κατὰ τὸ Β' ἐξάμηνον περιγραφῆς διαφόρων φυτῶν ἐν τῶν φανεροῦν καὶ διὰ ταύτης, ὡς καὶ διὰ τῆς συγκρίσεως συγγενῶν καὶ ἄμα προβαλλομένων τοῖς μαθηταῖς εἰδῶν, γνῶσις τῶν διαφόρων ὀργάνων τῶν φυτῶν.

Τάξις Β', ὥροι 2. Περιγραφῆς ὡς ἐν τῇ Α' τάξει κυριωτάτων ἀντιπροσώπων ἰδίας τῶν ἄλλων συνομοταξιῶν καὶ τὰ ἀναγκαῖα ἐκ τῆς σωματολογίας τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τιμῶν ὑγιεινῶν παρατηρήσεων. Κατὰ τὸ Β' ἐξάμηνον φυτολογία ὡς ἐν τῇ Α' τάξει.

Τάξις γυμνασίου Α', ὥροι 2. Ζωολογία. Εἰσαγωγή. Σύντομος σωματολογία τοῦ ἀνθρώπου. Περιγραφῆς καὶ ζήτων σπονδυλωτῶν καὶ διὰ συγκρίσεως ἐξεύσεις τῶν γνωρισμάτων τῶν γενῶν, τῶν τάξεων, τῶν ὁμοταξιῶν τῆς τῶν σπονδυλωτῶν συνομοταξίας. Περιγραφῆς ἀντιπροσώπων ἐκ τῶν ἄλλων συνομοταξιῶν καὶ διὰ συγκρίσεως ἐξεύσεις τῶν γνωρισμάτων ἐκαστοῦ αὐτῶν.

Τάξις Β', ὥροι 2. Στοιχεῖα γεωλογίας, διδασκόμενα τὸ πλὴν μέχρι τῶν μέσων Νοεμβρίου. Φυτολογία. Ὁργανογραφία, ἀνατομικὰ τῶν φυτῶν περιγραφῆς ἀντιπροσώπων τῶν πεσάων τύπων καὶ ἰδίας τῶν φανεροῦν, διὰ συγκρίσεως δ' ἐξεύσεις τῶν γνωρισμάτων ἐκαστοῦ τούτων καὶ τῶν κυριωτάτων ὑποδιαιρέσεων τῶν φανεροῦν.

ΙΙ. ΦΥΣΙΚΗ

α.) Ἐλληνικὸν σχολεῖον

Σκοπὸς.—Διὰ πειραμάτων γνῶσις τῶν ἀπλουστάτων καὶ σπουδαιωτάτων φυσικῶν φαινομένων.

Τάξις Γ' ὥροι 2. Τὰ ἀπλουστάτα καὶ σπουδαιώτατα φαινόμενα ἐκ πάντων τῶν κεφαλαίων τῆς φυσικῆς.

β.) Γυμνάσιον.

Σκοπὸς.—Κατανόησις τῶν σπουδαιωτάτων φυσικῶν φαινομένων διὰ παρατηρήσεων καὶ πειραμάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ στοιχειωδῶν μαθηματικῶν ἀποδείξεων, ἐφ' ὅσον πρὸς τοῦτο ἀρκοῦσιν αἱ μαθηματικαὶ τῶν μαθητῶν γνῶσις.

Τάξις Γ' ὥροι 3. Γενικαὶ ιδιότητες τῶν σώματων, βαρύτης, ὕδραστατικῆς, ἀέρια, θερμότης, καὶ τινα στοιχειωδέστατα τῆς χημείας.

Τάξις Δ' ὥροι 3. Μαγνητισμός, στατικὸς ἠλεκτρισμός, δυναμικὸς ἠλεκτρισμός, ἀκουστικὸς καὶ ὀπτικῆς.

Θ'. ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑ

Σκοπὸς.—Διὰ κατανόησεως τῶν στοιχειωδεστάτων ἐννοιῶν τῆς ψυχολογίας καὶ λογικῆς ποῖα τις ἐξοικειώσις πρὸς φιλοσοφικῆς ἰστορίας καθόλου καὶ διέγερσις τοῦ διαφέροντος ὑπὲρ περαιτέρω φιλοσοφικῶν σπουδῶν.

Τάξις Γ', ὥροι 1. Ἐμπειρικῆς ψυχολογίας τὰ ἀναμφήριστα καὶ καταληπτὰ τοῖς μαθηταῖς, τὰ δυνάμενα δι' αὐτοπαρατηρήσεως αὐτῶν νὰ εὐρεθῶσι.

Τάξις Δ', ὥροι 1. Λογικῆς, εὐρύτερον ἐξεταζομένου τοῦ Β' μέρους.

Ι'. ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΑ

Σκοπὸς τῆς διδασκαλίας. Ἀσκησις ἐν τῷ ὀφθαλμοῦ καὶ τῆς χειρὸς, δεξιότης ἐν τῇ παράστασι. ἐφ' ὅσον δυνατόν, καὶ σετῶν ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων ἀπὸ φύσεως.

Ἐλληνικὸν σχολεῖον.

Τάξις Α', ὥροι 2.

Τάξις Β', ὥροι 1.

Τάξις Γ', ὥροι 1.

Ἡ καλλιγραφία διδάσκειται ἐν τῇ Α' τάξει μετὰ τῆς Ἰχνογραφίας, ἐφ' ὅσον παρίσταται ἀνάγκη ταύτης. Οἱ διδασκαλοὶ πάντων τῶν μαθημάτων πρέπει αὐτοθῶς ν' ἀπαιτῶσι παρὰ τῶν μαθητῶν, ἵνα οὗτοι ἐν πάσῃ, κατ' οἶκον μάλιστα γενομένην, γραπτῶν ἐργασίᾳ καλλιγραφῶσιν ὅπως οὐδέποτε.

ΙΑ'. ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

Σκοπὸς ταύτης. Εὐρυθμὸς ἀνάπτυξις καὶ ἐνίσχυσις τοῦ σώματος τῶν νέων, ἐξέγερσις τοῦ θάρρους καὶ τῆς πεποιθήσεως τούτων εἰς ἑαυτούς.

Ἡ γυμναστικὴ διδάσκειται ἐν πάσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ γυμνασίου τάξει ἀνὰ τρεῖς καθ' ἑβδομάδα ὥρας· πρέπει δὲ ἐν ἐκαστῷ τούτων νὰ γίνωνται ἄμα καὶ γυμναστικαὶ παιδιὰ ἀνάλογοι τῇ ἡλικίᾳ.

ΩΡΟΛΟΓΙΟΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

I. ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

Μαθήματα	Τάξ. Α'	Τάξ. Β'	Τάξ. Γ'
1) Ἱερὰ.....	2	2	2
2) Ἀρχαία Ἑλληνικά.....	9	9	9
3) Νέα Ἑλληνικά.....	3	3	2
4) Μαθηματικά.....	4	4	3
5) Ἱστορία.....	2	2	3
6) Γαλλικά.....	...	3	3
7) Φυσική.....	2	2	2
8) Γεωγραφία.....	2	2	2
9) Λατινικά.....	...	...	3
10) Ἱερογرافία.....	2	1	1
11) Γυμναστική.....	3	3	3
	29	31	33

II. ΓΥΜΝΑΣΙΟΝ

Μαθήματα	Τάξ. Α'	Τάξ. Β'	Τάξ. Γ'	Τάξ. Δ'
1) Ἱερὰ.....	2	2	2	2
2) Ἑλληνικά.....	12	12	12	11
3) Λατινικά.....	4	4	4	4
4) Γαλλικά.....	3	3	3	3
5) Μαθηματικά.....	4	4	3	5
6) Ἱστορία.....	3	3	3	3
7) Φυσικά.....	2	2	3	3
8) Φιλοσοφικά.....	...	...	1	1
9) Γυμναστική.....	3	3	3	3
	33	33	34	35

Πᾶσα προγενεστέρα διάταξις, ἀντικειμένη πρὸς τὸ παρὸν Διάταγμα, θεωρεῖται καθηργημένη.

Εἰς τὸν αὐτὸν Ἡμέτερον Ὑπουργὸν ἀνατίθεται ἡ δημοσίευσις καὶ ἐκτέλεσις τοῦ παρόντος Διατάγματος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11 Σεπτεμβρίου 1897.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Ὁ Ὑπουργὸς
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΕΥΓΑΣΙΑΣ